

Version 14 februari 2008

VÄGLEDNING

**för dig som arbetar med flykting- och
invandringsfrågor i en församling i Svenska
kyrkan**

1. Inledning	3
1.1. Bakgrund och syfte.....	3
1.2. Vem är flykting? Vem är invandrare?	3
2. Varför är detta en angelägenhet för Svenska kyrkan?	6
2.1. Teologiska utgångspunkter	6
2.2. Rörelsen - en väsentlig del av mänsklighetens väsen – Daniel Calero Davyt	6
2.3. Den heliga fristaden; Påskuppropet i historisk belysning – Bo Nylund.....	11
2.4. Det handlar ytterst om vårt förhållande till Gud – Håkan Sandvik	15
2.5. Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna	17
2.6. Andra riktlinjer för Svenska kyrkan.....	17
3. Formulering och förankring	19
3.1. Församlingsinstruktionen.....	19
3.2. Omvärldsanalys.....	19
3.3. Glöm inte budgeten!.....	20
4. Vad arbetet kan innebära	21
4.1. Människor är olika och situationer är olika	21
4.2. Barn och ungdomar.....	21
4.3. Människor som väntar på beslut	23
4.4. Asylprocessen.....	24
4.5. Efter ett uppehållstillstånd.....	26
4.6. Samverkan med andra aktörer	26
4.7. Att vara följeslagare	28
4.8. Inför en utvisning	29
4.9. Att hjälpa människor som lever gömda	31
4.10. Kyrkan som fristad.....	31
4.11. Möte med människor från andra samfund och religioner.....	32
4.12. Den mångkulturella församlingen	33
4.13. Svenska kyrkan – mångkulturell arbetsplats	35
5. Fallgropar	37
5.1. Avsaknad av handledning och stöd	37
5.2. Ta sig vatten över huvudet.....	37
5.3. Ta över människors lidande	38
5.4. Omyndigförklara människor	38
5.5. Besvikelse	38
5.6. Projicering	39
5.7. Avtrubning	39
6. Resurser	40
6.1. Stiftskanslier och kyrkokansliet	40
6.2. Kurser	40
6.3. Användbara hemsidor	40
6.4. Litteraturtips.....	41
7. Några ord på vägen	43

1. Inledning

1.1. Bakgrund och syfte

Sedan länge är kyrkorna i Sverige – liksom runt om i världen – engagerade i flykting- och invandringsfrågor på olika sätt. Detta kommer framförallt i uttryck genom stöd till människor som söker sig till kyrkor – det kan handla om behov av samtal, juridisk rådgivning, ekonomiskt stöd eller en fristad från förföljelse – och uppsökande verksamhet t.ex. vid Migrationsverkets förvar. Inte minst församlingar och medarbetare i Svenska kyrkan gör ett stort och viktigt arbete.

Migrationsfrågor är i högsta grad frågor som inte känner några nationella gränser. Svenska kyrkan finns genom sitt internationella biståndsarbete på plats för humanitära insatser vid flyktingläger och bland utsatta migrantarbetare. Svenska kyrkan arbetar också med långsiktigt bistånd och globalt påverkansarbete för en värld fri från förföljelse, där människor inte behöver fly sina hemländer. Det arbetet behandlas dock inte i den här texten utan fokus ligger på arbete i Sverige.

Den här vägledningen är tänkt att vara ett stöd i det arbete *för* och *med* flyktingar och nyanlända invandrare som kan bli aktuellt för en församling i Svenska kyrkan. Den har kommit till på initiativ från stiftshandläggarna för flykting- och integrationsfrågor och vill svara mot de behov av stöd och vägledning som man ser i församlingarna. Syftet är att ge en lättförståelig överblick av vad det kan innebära att arbeta med flykting- och invandringsfrågor i Svenska kyrkan. Vägledningen har ingen status som policydokument utan vill endast samla information om t.ex. vilka riktlinjer som finns, vilka regelverk som gäller, vilka hjälpmedel som är tillgängliga och vilka fallgropar som identifierats. Vägledningen bygger i viss mån på tidigare riktlinjer, inte minst policydokumentet "Svenska kyrkans invandrar- och flyktingarbete" som antogs av Svenska kyrkans församlingsnämnd 1993. De delar av policydokumentet från 1993 som fortfarande är relevant har på ett eller annat sätt tagits med i det här dokumentet.

Texten har till större delen skrivits av kyrkokansliets handläggare för flykting- och integrationsfrågor, Kristina Hellqvist. Innehållet har utarbetats av stiftshandläggarna och kyrkokansliets handläggare tillsammans och har också diskuterats med engagerade personer från församlingssammanhang. Synpunkter på hur texten kan förbättras får gärna lämnas till kristina.hellqvist@svenskakyrkan.se eller till handläggare i respektive stift.

1.2. Vem är flykting? Vem är invandrare?

FNs högkommissarie för flyktingfrågor, UNHCR, anger att det finns cirka 10 miljoner flyktingar i världen som faller under organisationens mandat (statistik från år 2006). De flesta av dem, ungefär tjugo procent, finns i Pakistan och Iran. Därutöver finns det cirka 4,5 miljoner palestinska flyktingar som faller under UNWRAs mandat. Räkna man dessutom med människor som är på flykt inom sitt lands gränser så blir summan av människor på flykt cirka 40 miljoner.

För människor som flytt från sitt hem är första anhalten ofta någonstans i närområdet – i en annan region av sitt eget land eller i ett grannland – som exempelvis kan vara Pakistan eller Iran som nämndes ovan eller kanske Kenya eller Syrien. Därefter finns det i teorin tre alternativ – integration i det land eller område dit man flytt, återvändande till det land eller plats man kommer från eller vidarebosättning i ett tredje land. Ofta är varken integration eller återvändande möjligt. Vidarebosättning förutsätter att man blir uttagen som "kvotflykting" – ett urval som sker av UNHCR i samråd med mottagarländer. Det är några få som kommer till andra länder på det sättet men om man kommer till t.ex. Sverige som kvotflykting får man automatiskt uppehållstillstånd och behöver inte söka asyl. Den största delen av flyktingarna som faller under UNHCRs mandat blir dock under flera år kvar i flyktingläger utan möjligheter till varken integrering, vidarebosättning eller återvändande till ursprungslandet. Den absoluta majoriteten av världens flyktingar finns alltså inte i Europa.

UNHCR räknar inte automatiskt asylsökande som flyktingar. Asylsökande är människor som själva (oftast med hjälp av flyktingsmugglare eller med besöksvisum) tagit sig till ett annat land, t.ex. Sverige, för att söka skydd undan förföljelse och söka flyktingstatus. Rätten att söka asyl återfinns i artikel 14 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Vilken typ av förföljelse som ska vara asylgrundande finns beskrivet i Genèvekonventionen från 1951. Cirka en halv miljon människor sökte under 2006 asyl i olika länder i världen. Sydafrika var det land som under 2006 tog emot flest asylsökande enligt UNHCR.

Det som stöter bort människor från sina hemländer är krig, fattigdom, miljökatastrofer och brist på mänskliga rättigheter. De som flyr undan *välgrundad fruktan för förföljelse* p.g.a. ras, religion, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning är den grupp som omfattas av flyktingkonventionen och därmed har rätt till s.k. "konventionsstatus". I många länder kan man också få asyl på något vidare grunder, t.ex. miljökatastrof eller krigssituation i ursprungslandet. Det finns också konventioner både inom ramen för FN-systemet och i Europarådet som tydligt förbjuder stater att sända tillbaka människor till länder där de riskerar att utsättas för tortyr, s.k. *refoulement*.

Flyktingar och asylsökande utgör dock bara en del av migrationen i världen. Totalt bor cirka 192 miljoner människor – motsvarande 2,9 procent av världens befolkning – av en eller annan anledning i ett annat land än de är födda. Anledningarna till det kan vara exempelvis studier, arbete eller nya familjeband. Efterfrågan på arbetskraft är en viktig drivkraft för migration. Det gäller välutbildade – t.ex. kommer tyska och polska läkare till Sverige, men inte minst gäller det dem som är beredda att ta de ofta underbetalda servicejobben med låg status; filippinska tjänstebiträden i Saudiarabien, vietnamesiska bärplockare i Norrland eller marockanska jordbruksarbetare i södra Spanien för att nämna några exempel. Nästan hälften av dem som migrerar är idag kvinnor.

En växande del av migrationen är s.k. *irreguljär*, det vill säga det handlar om människor som tar sig till ett annat land utan tillstånd och som aldrig söker asyl eller ger sig till känna för myndigheterna. Drivkraften är ofta att de vet eller tror att de kan få jobb där – om inte annat på den svarta arbetsmarknaden. Några lagliga vägar finns vanligtvis inte att tillgå även om deras arbetskraft är efterfrågad. Många av dem som lever irreguljärt i Europa har också flyktingskäl även om de inte söker asyl.

Det finns också de som faller offer för *människohandel* och exploateras sexuellt eller tvingas arbeta under andra slavliknande förhållanden. Enligt FN blir mellan sexhundra tusen och fyra miljoner människor varje år offer för människohandel. Även om människohandel också är ett slags påtvingad migration så bör denna grupp särskiljas från andra migranter. Människohandel är en modern form av slaveri. För andra typer av migration står ändå den enskilda människans drivkraft att söka skydd eller bättre möjligheter för sig och sin familj i centrum.

Rent demografiskt står Europa inför en situation med en allt mer åldrande befolkning och brist på människor i arbetsför ålder. En mer öppen attityd och ett förändrat regelverk vad gäller arbetskraftsinvandring är därför att vänta och i Sverige finns redan ett lagförslag i den riktningen.

Migration har alltså många ansikten och många orsaker. Kyrkornas världsråd använder sig av termen "*uprooted people*" för att beskriva alla människor som av olika orsaker tvingas migrera. I det här dokumentet används begreppet "arbete med flykting- och invandringsfrågor" som samlingsnamn för arbete som berör människor som av olika anledningar sett sig tvingade att lämna sitt hemland och som kommit till Sverige och utmaningar som är kopplade till det. I texten förekommer begrepp som flyktingar, asylsökande, invandrare, invandrade och migranter. De flesta benämningar är dock av en eller annan anledning problematiska och riskerar att förenkla verkligheten och sortera in människor i fack. Alla som kallas flyktingar är inte flyktingar i juridisk mening och många som kallas invandrare har aldrig själva invandrat. Det finns i Sverige idag ingen officiell definition av ordet "invandrare" utan i statistiken används istället begreppet "utländsk bakgrund" som syftar på personer vars båda föräldrar är födda utomlands. Begreppet invandrare har i många fall blivit en klassmarkör – man tänker inte på drottning Silvia utan på Ahmed som säljer frukt på torget. "Om Frankrike inte slutar ta emot invandare så tänker jag flytta utomlands" sa Birgitte Bardot för några år sedan och lyckades i en kort mening illustrera globaliseringens klassklyftor: Vissa är "invandrare" och andra "flyttar utomlands". Ord styr våra tankar och är därför problematiska. Även begreppet "*uprooted people*" kan leda fel och få oss att tro att människor har "rötter istället för fötter".

Det finns dock vissa gemensamma erfarenheter som människor som av den ena eller andra orsaken har tvingats lämna sitt land delar. Därför har vi – trots det problematiska i det – ändå sett det som relevant att sammanställa ett material med en sådan fokus. Men glöm aldrig att det i första hand är *människor* det handlar om!

2. Varför är detta en angelägenhet för Svenska kyrkan?

2.1. Teologiska utgångspunkter

”Vår kristna tro har präglats av exilens och flyktingskapets erfarenheter. Jesus själv upplevde flyktingens öde som barn och växte upp i ett ockuperat land, med ett främmande språk och en främmande kultur. Jesus visar genom sina ord och handlingar ett kärlekens exempel; att älska sin nästa och att särskilt se till de fattiga, de maktlösa och de diskriminerade. I Nya testamentet formuleras den radikala jämlikhetstanken att ’Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus.’ (Gal 3:28) Att välkomna främlingen in i gemenskapen är en handling som i den kristna tron bär ett välsignelselöfte. ’Kom ihåg att visa gästfrihet, ty det har hänt att de som gjort det har haft änglar till gäster utan att veta om det’ (Heb 13:2).”

Så inleds Sveriges Kristna Råds dokument ”Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna” från 2007. Välkommandet av flyktingen och främlingen är så centralt i den kristna tron att det inte går att bygga en teologi utan att ta hänsyn till det. Däremot har det inte resulterat i några spaltmeter av teologiska utläggningar.

Syster Marianne från Alsike Kloster skrev i Fristadsrörelsens handbok från 1987 angående flyktingarbete att ”djupast sett handlar det om att leva upp till den solidaritet som Kristus visade oss när han dog för oss.” David Axelson-Fisk, handläggare på Kyrkokansliet och Michael Williams, stiftshandläggare för flyktingfrågor i Västerås skrev 1994 en bok för SKRs räkning (”Går stjärnorna före? En harmoniserad invandringspolitik i EU”) där de bl.a. skriver att ”Kristus själv uppfattade sig som en främling utan en plats att kalla sitt hem (Matt 8.20). Han uppmanade också till omsorg och omtanke om de svagaste eftersom allt man gjorde för dessa gjorde man också för Honom (Matt 25:45).”

I följande tre avsnitt återges tre viktiga texter som utgör grunden för en mer sammanhållen teologi vad gäller flykting- och migrationsteologi. Den första är en artikel av Daniel Calero Davyt som publicerades i svensk Kyrkotidning nummer 13/2006. Daniel är präst i Svenska kyrkan och stiftsadjunkt för flykting- och migrationsfrågor i Stockholm. Den andra texten är skriven av Bo Nylund och publicerades i KHS årsbok 2006. Bo är teolog och sedan länge aktiv inom Ekumeniska fristadsrörelsen. Den tredje texten är en predikan skriven av Håkan Sandvik hösten 2007. Håkan är präst i Svenska kyrkan med ett långt engagemang i flyktingfrågor bakom sig.

2. 2. Rörelsen - en väsentlig del av mänsklighetens väsen - Daniel Calero Davyt

”Sigue el camino del pueblo hebreo, busca otra luna, tal vez mañana sonría la fortuna y si te toca llorar, es mejor frente al mar.” (Följ det hebreiska folkets väg: Sök en ny måne, kanske imorgon lyckan blir bättre, och om du måste gråta, är det bättre inför havet.)

Juan Manuel Serrat, katalansk trubadur

Ända sedan mänsklighetens vagg i Kvartärtiden har människan varit i rörelse. Trots att vi anser att bofasthet var ett stort steg i mänsklighetens historia har människan ändå fortsatt att röra på sig och hitta nya världar. Nya världsdelar har blivit befolkade genom stora migrationer;

från Afrika till Asien, från Asien till Europa och Amerika. Under tio tusen år har människan vandrat runt på jorden i jakt efter mat, trygghet och frihet. Inget folk i vårt land, inte ens samerna, kan påstå att de inte har migrerat någon gång. Hela vår historia handlar om människor och folk i rörelse, med början för tio tusen år sedan och fortfarande idag pågående. Att hitta nya vägar och att längta efter ett bättre liv är väsentligt för den mänskliga identiteten. Att vara migrant är att vara människa.

Guds folk - ett folk i rörelse

Själva Bibeln bekräftar detta. Från de första sidorna av de centrala elva första kapitlen i Första Moseboken läser vi om ett folk i rörelse. Dessa elva första kapitlen är en mytisk berättelse med stora sanningar. När vi talar om myter i Bibeln talar vi inte om falska fakta eller lögnar utan om icke-historiska berättelser som rymmer stora sanningar. Om vi vill veta hur människan är finns det mycket att hämta i dessa texter - men om vi vill veta hur universum och människan blev till kanske det är bättre att läsa kosmologi eller utvecklingslära.

I dessa Bibelns första elva kapitlen läser vi om synd, kärlek, avund, mod och många andra egenskaper som människan besitter. Efter berättelsen om Adam och Eva känner vi igen mänskligheten som vi förstår oss själva idag - präglade av både ondska och godhet under våra jordeliv. Innan fjärde kapitlet slutar har vi redan fått vara med om två utvandringar. Adam och Eva tvingades lämna Edens lustgård. Med Migrationsverkets retorik skulle man kunna säga att det handlade om en utvisning av en medborgare som hade begått brott.

Efter att Kain mördat sin bror bestämmer han sig för att utvandra till en annan plats. Beslutet verkar i detta fall vara frivilligt eller kanske påtvingat av omständigheterna. Bibeln talar om landet Nod, öster om Eden. Om Adam och Eva var de första utvisade var Kain den första invandraren. Märkligt nog vet vi nästan ingenting om landet Nod. Det är den enda gången detta land nämns i Bibeln och det kan förmodligen vara en lek med ord eftersom ordet "nad" på hebreiska betyder vagabond, hemlös. Kanske blev det för Kain en oändlig vandring.

När vi lämnar de elva första kapitlen i Bibeln kommer vi fram till Abrahams historia. Nu handlar det inte längre om centrala myter som rymmer sanningar utan om berättelser med förankring i historiska verkligheter. Abraham kallas för vår tros fader, och inte bara den kristna trons fader utan också den judiska och muslimska trons fader. Om vi skulle tolka Abrahams berättelse med våra moderna sekulariserade ögon skulle vi kunna säga att han var en av de många som ingick i folkvandringarna i den delen av Främre Asien som kallas "halvmåne". Han, liksom förmodligen många andra, var övertygad att någon Gud kallat honom att resa sig och vandra till det nya landet. Vi vet inte vilka omständigheter som påverkade honom men han hörde en röst som sade: "Lämna ditt land, din släkt och ditt hem och gå till det land som jag skall visa dig" (1 Mos 12:1).

Hur många människor har inte hört något liknande och börjat en vandring? Tusentals människor i vårt land kommer från precis samma område som de människor i Bibeln som för mer än tre tusen år sedan hörde en inre röst som kallade dem att lämna allt och hitta nya platser för att bygga nya altare åt sina gudar.

Hela Gamla Testamentet är grundat på invandringens och utvandringens problematik. På latin heter Andra Moseboken *Exodus* som betyder utvandring. Vår tro formades på vägen, under

exilen och i vandring i öknen. Vi själva är söner och döttrar av en religion som mognade i fotspåren av ett folk på väg; ett folk i rörelse.

Det verkar som att Gud själv är benägen att se sitt folk som ett vandringsfolk. Det är Gud själv som utmanar och uppmanar Abraham, Moses och andra att ge sig iväg och hitta Gud under resans gång. Vår Gud är inte en sittande Gud utan en Gud som rör på sig, som reser sig och vandrar genom livet med oss. Vår egen verklighetsuppfattning av livet är en resa, en vandring. Inte konstigt att vi har så många uppmaningar och bud som värnar om och skyddar den som vandrar. "Låt din skugga mitt på dagen bli som nattens skyddande mörker. Göm de skingrade, røj inte de flyende!" (Jesaja 16:3) "En invandrare får du inte förtrycka. Ni vet hur det är att vara invandrare, ni var ju själva invandrare i Egypten." (Andra Moseboken 23:9)

När vi kommer fram till Nya Testamentet är situationen densamma. Jesus själv upplevde flyktingens öde som barn. Jesus, i likhet med många palestinier, växte upp i ett främmande land, med ett främmande språk och en främmande kultur omkring honom.

Vår kristna tro är en tro i rörelse. Kristen tro föddes i ett hörn av Medelhavet och femtio år senare hade den redan nått andra sidan av Medelhavet och ännu längre bort. De människor som är i rörelse i Nya Testamentet ses som möjliga änglar; sändebud från Gud som kommer till oss. Själva teologin som Paulus systematiserar med Jesu ord som grund talar till oss om välkommandet av den som vandrar, den som fram tills dess upplevts som främlingar eller i bästa fall gäster. "Alltså är ni inte längre gäster och främlingar utan äger samma medborgarskap som de heliga och har ett hem hos Gud." (Ef. 2:19)

Kristendomen är vandrares, pilgrimers och migranters religion. Vår "abrahamiska" Gud utmanade våra förfäder att söka "nya månar". En ny måne som milt belyser vägen till ett hem. En plats där man kan bo, en plats där man välsignar landet med söner och döttrar. En mark på vilken man kan bygga ett altare till den som ledde en dit.

Vår situation idag: En ny tolkning av verkligheten behövs

Begreppet "flykting" är inte nytt. Men ordet fick den betydelsen som vi använder idag i början av femtiotalet. 1951 skapades flyktingkonventionen, eller Genèvekonventionen som den också kallas. På den tiden var det lätt att tala om flyktingar och man hade en tydlig bild av vem som var flykting. Man tänkte sig flyktingen som en man från Östeuropa som flydde från kommunismen. Situationen var ganska liknande fram till sjuttioalet då bilden av en flykting också kunde vara en sydamerikansk politisk engagerad man som lämnade bakom sig en hård diktatur som t.ex. Pinochets regim i Chile.

Men på nittiotalet sprack den här bilden. Det handlade inte längre om några tusen engagerade människor som sökte frihet från diktaturer - utan tiotusentals män, kvinnor och barn som flydde från Mellanösterns krig eller från europeiska länder som slets sönder av massmord och staters sönderfall. Flyktingen var inte i första hand en politisk engagerad man utan kanske en våldtagen kvinna med små barn.

Efter nittiotalets stora omvandling av det politiska tillståndet i världen (kommunismens fall, den nya europakartan, kalla krigets slut, uppkomsten av militant terrorism) kom den nya ekonomiska och teknologiska revolutionen. En revolution som inte ersatte nittiotalets tillstånd

men som gav nya förutsättningar med möjligheter till global kommunikation i "real time", billiga flygresor och en liberal ekonomi som påverkar hela världen.

I mitten av nittiotalet blev det tydligt att det förutom politiska flyktingar också fanns en växande grupp av så kallade "ekonomiska flyktingar". Jag skriver "ekonomiska flyktingar" med citationstecken för jag anser att ekonomin är en högst politisk angelägenhet. Politik och ekonomi kan aldrig vara fristående från varandra. Fattigdomen som ödelägger mer än en miljard människoliv i världen idag är inte "bara" en politisk fråga eller en ekonomisk sådan utan både och. Att skilja mellan politiska och ekonomiska flyktingar är inte längre relevant.

I globaliseringens tid har vi också sett andra migrationsfenomen som t.ex. att migrera "utan papper". Det handlar om människor som drabbas av fattigdom eller hotas av fattigdom och som väljer att leva i en irreguljär situation i ett annat land är att leva legalt i sitt eget land. I min tjänst som stiftsadjunkt har jag många gånger mött människor från Latinamerikas medelklass, några av dem med universitetsutbildning, som väljer att leva illegalt i Sverige och arbeta som städare. När jag undrar varför de gör detta val säger de att de har en större chans att förbättra sitt liv som städare i den rika världen än som tjänsteman i Latinamerika.

Miljontals människor åker genom Mexicoöknen eller över Gibraltar sund för att nå de rika länderna vars löften om ett bättre liv förmedlas genom den globaliserade TV:n. De "utan papper" finns inte bara i USA eller Spanien, utan de reser vidare och vi hittar dem mer och mer också på avlägsna platser som i vårt eget land.

Många av dem, speciellt flickor eller unga kvinnor som drömmer om ett bättre liv, blir offer för trafficking - en människohandel som kombinerar två lönsamma affärer; människosmuggling och prostitution. Unga kvinnor eller barn blir offer för sexhandel och hamnar i händerna på hänsynslösa "affärsmän".

En annan sorts flyktingar som inte längre passar in i den gamla definitionen från femtiotalet är de så kallade internflyktingarna. Människor som på grund av våld och krig - och många gånger med fattigdom som en ytterliggare bidragande faktor - flyr från en del av ett land till en annan. För att kunna söka asyl förutsätts att en person på grund av fruktan för sitt liv har lämnat landet där han eller hon bor och åkt till ett annat land som han eller hon anser säkrare och tryggare. Det finns miljoner människor i världen, t.ex. i Colombia, som lider av förföljelse och krig och som inte har någon möjlighet att ta sig till ett annat land och söka en "traditionell" asyl.

Politik, fattigdom, prostitution, stater som sönderfaller och liv utan rättigheter gör att begreppet flykting blir för snävt för den nya verkligheten. Flyktingbegreppet håller på att utarmas. Vi behöver rädda det genom att inte blunda för nya situationer som vi ser runt omkring oss. Vi är omgivna av sårbara människor i rörelse. Sårbara eftersom de partiellt eller totalt är utan samma möjligheter som du och jag har i den rika världen - även om de är mitt bland oss och reser i samma tunnelbana eller spårvagn som du och jag.

De är i rörelse därför att de har följt den lag som ligger nedlagd i våra själar; de har sökt nya månar - inte på grund av romantik (förutom i undantagsfall) utan på grund av behovet och längtan efter ett bättre liv, med frihet, trygghet och rättvisa. Alla är inte medvetna om det, men det gör inte saken annorlunda.

Vi måste däremot vara medvetna om att det är så här. För trettio år sedan upptäckte vi de fattiga med hjälp av den latinamerikanska befrielse-teologin. Inte så att vi tidigare inte visste att det fanns fattiga i världen - men befrielse-teologin visade oss de fattiga som *locus teologicum* - de fattiga som platsen där vi kan reflektera och teologisera verkligheten. Det är med hjälp av de fattiga som också teologerna från den rika delen av världen kunde bygga en teologi som speglade de sociala motsättningarna i deras samhällen. Moltmann, Duchkrow, Frostin m.fl. skulle kunna nämnas som teologer som fick det latinamerikanska arvet.

För oss i den rika delen av världen finns de fattiga någon annanstans. Eller det är vad vi trodde. Så sent som på åttiotalet trodde vi att "våra fattiga" fanns på andra sidan jordklotet. Genom den marxistiska analysen - som i början använde befrielse-teologin som socioekonomiskt verktyg för omvärldsanalys - såg vi att de fattiga som fanns (och fortfarande finns) i södra delen av världen var en konsekvens av de tillgångar som vi hade tagit från dem genom orättvis handel, slaveri och råkapitalism.

Jag menar inte att denna förståelse nödvändigtvis är förlegad eller föråldrad, men det jag vill påpeka idag är att de fattiga inte längre bara finns på andra sidan jordklotet - de har också flyttat hit till vår del av världen. Som en produkt av globaliseringen - globaliseringen som visar på TV för hela världen hur vi lever med de tillgångar vi tagit på ett orättvist sätt; som underlättar kommunikationen med olika delar av världen och sist men inte minst ger större möjligheter att kunna resa världen över.

En stor andel av alla dessa människor vill ha mer frihet - precis som vi har, vill ha mer mat - precis som vi har, vill ha demokrati - precis som vi har, vill ha råd att röra sig - precis som vi gör... Listan av allt som vi har och de inte har och gärna skulle vilja ha kan bli lång. Oavsett om vi analyserar världen med marxistiska eller liberala verktyg vet vi att de inte är skyldiga till orättvisorna i världen och obalansen mellan dem som har och inte har. Vi förstår att det är längtan efter rättvisa, frihet och välfärd bland de fattiga som sätter dem i rörelse. Denna längtan har tagit dem hit.

Även om vi varit medvetna människor vad gäller rättvisefrågor i världen är vi i en annan situation idag. Den fattige är mitt ibland oss. Den sårbara människan i rörelse är nu vår granne; den som talar om mänskliga rättigheter på torget i vår by; den som städar vår arbetsplats; den som prostituerar sig i vår stad för att skaffa levebröd åt sina barn. De reser med oss, handlar i samma affärer - och kräver förstås samma rättigheter. Orättvisor i världen är inte längre något som vi i första hand upplever när en missionär visar sina diabilder - utan också när vi ser städaren som kliver in i vårt arbetsrum. Vi måste förnya våra tankar angående arbetet med människor med utländsk bakgrund eller flyktingar. Idag handlar det om en mycket bredare grupp som innesluter andra "kategorier" som vi inte ens tänkte för några år sedan.

I engelsktalande länder har de hittat ett begrepp som är intressant och värdefullt: "uprooted people". Det är svårt att hitta ett begrepp som översätter detta på svenska. Det finns en risk att vi är som fastklistrade vid gamla ord och begrepp. Vi borde tänka bredare och förnya våra ordförråd - inte för att låta mer kultiverade utan för att ännu mer öppna vårt sätt att tänka om verkligheten.

Vårt sätt att se verkligheten måste vara inkluderande. Idag inkluderas alla dessa människor i vårt uppdrag även om vi många gånger inte är så bekväma med de nya situationerna. De är en grupp som behöver vår medmänsklighet, medlidande, medkänsla och barmhärtighet. Det handlar inte längre om några kvotflyktingar med UNHCR pass, utan en mängd människor med olika behov som har kommit hit i sökande efter hjälp eller som har hamnat här efter att ha vandrat de mest hemska vägar.

"1990-talets senare hälft har inneburit en utveckling i riktning mot så kallade mixed flows. Ekonomisk och social misär, miljökatastrofer, förtryck och förföljelse av annan karaktär än den som avses i Genèvekonventionen har i allt större utsträckning givit upphov till migration. Det är uppenbart att Europa – och övriga världen – står inför en ny situation både vad gäller asylinvandring och andra former av migrationsrörelser. (...) Mellan 20 och 30 procent av migrationen till Europa beräknas bestå av illegal invandring. Vid sekelskiftet beräknades antalet illegala invandrare i Europa uppgå till omkring tre miljoner. En del av den illegala invandringen, och av asylinvandringen, sker inom ramen för den organiserade människohandeln – trafficking – som är den snabbast växande verksamheten inom den globala organiserade brottsligheten. Över 700 000 människor utsätts för människohandel varje år, antingen för sexuell exploatering eller för slavarbete."
(Tema Asyls hemsida)

"Drömmen om ett bättre liv kan få människor att lämna sitt hemland, sin familj, vänner och vanor. En del av dem som kommer till Sverige för att försöka förverkliga sina mål, kommer från Vitryssland. Många asylsökande - eller de som lever här utan uppehållstillstånd - sliter hårt på städfirmor och byggen. Ibland enligt regelboken, ibland som svart arbetskraft"
(/2005-03-29/ Radiodokumentär i P1:s Konflikt om asylsökande på den svarta arbetsmarknaden)

Allt arbete med sårbara människor i rörelse eller på flykt speglar vårt sätt att handla mot våra medmänniskor. Deras liv är en oundviklig närvaro som visar vår eventuella barmhärtighet. "Människan i exil axlar också främlingens universella roll genom historien – att vara den andre" säger Ana Martínez, argentinsk-svensk författare. Om vi välkomnar den som vi upplever som "den andre"; den annorlunda, övar vi oss på ett välkomnande av Gud som är den ultimata andre - den som är helt annorlunda än oss, men ändå vill möta mänskligheten. Att möta den främmande tränar oss inför mötet med Gud. Som kristna borde vi inte tveka inför en sådan utmaning.

2.3. Den heliga fristaden; Påskuppropet i historisk belysning – Bo Nylund

Fristaden, den fredande platsen där människor inte får gripas eller dödas av sina förföljare på grund av vördnaden för själva platsen, framstår som ett närmast arketypiskt mönster i människans historia. Vi finner det i alla kulturer. I det förkristna Norden tycks gudinnan Frejas (Frös) inhägnade lunder ha varit platser där blod absolut inte fick utgutas. Den jagade som kom in på denna helgade mark stod under gudinnans beskydd. I Gamla testamentet antyds förekomsten av ett altare inom vars verkningsssfär den flyende åtnjöt okränkbarhet och asyl. Den som gripit om "altarets horn" fick inte ryckas därifrån och dräpas av sina fiender. Fristad och helighet har hört nära samman. Vissa platser är avskilda från den oroliga världen, de är heliga och där gäller *frid*. Själva ordet fristad kan ha bildats ur en äldre form; *fridstad*.

Flera av den tidiga kyrkans koncilier bestämde att kyrkan skulle "värna om dem som den mottagit i sitt beskydd". *Tuetur ecclesia quos in sui defensione suscepit*. Vid konciliet i Orange 441 stadgades: "Det är inte rätt att utlämna dem som tagit sin tillflykt till kyrkan utan de skall i stället försvaras på grund av vördnaden och intercessionsplikten" (*loci sancto reverentia et intercessione*). Intercession har med vetorätt att göra. Kyrkan hävdade sin rätt att förbjuda dem som ville tränga in på heligt rum för att gripa en flykting som sökt tillflykt där. Begreppet rymde också plikten att inte bara skydda den förföljde utan även rätten att offentligt föra hans talan.

Det är svårt att veta i hur hög grad denna kyrkans rättighet respekterades och praktiserades under europeisk medeltid. Det skiftade säkert mellan olika länder och från tid till tid. Kyrkans egen lagstiftning, den kanoniska rätten, erkändes dock i princip av furstarna. I en tid då deras egen förmåga att upprätthålla lag och ordning inom sina riken var begränsad, bör kyrkans makt att stäva lynchjustis ha varit ett värdefullt stöd för den ännu outvecklade statsmakten. Blodshämnd och våldsamma uppgörelser mellan olika släktgrupper måste ju ha varit ett hot mot den sociala stabilitet som även furstarna i eget intresse eftersträvade. Vi vet emellertid att kyrkan också gjorde anspråk på att kunna skydda flyktingar som jagades av den legala furstemakten. Även här kunde den åberopa intercessionsplikten och kyrkofriden. De maktmedel som kyrkan hade till sitt förfogande var bannlysning, exkommunikation, ett vapen som förvisso kom att tillgripas även mot krönte och smorda kungar. Vi har naturligtvis ingen anledning att idealisera den mäktiga medeltidskyrkan. Exempelen på hur den själv trakasserade och förföljde människor är välkända. Dessa grava syndafall till trots har hävdandet av fristad och intercession i stort sett nog haft en positiv betydelse för civilisationsprocessen i Europa.

Gudsstaten och den jordiska staten

Tankemönstret bakom begreppen kyrkofrid och intercessionsrätt är intressant.

Det har sin grund i kyrkofadern Augustinus kosmologi. Han talar om två "stater", Guds stat och den jordiska staten, *civitas Dei* och *civitas terrena*. De jordiska staterna beskriver Augustinus – under intryck av senantikens barbari – som mer eller mindre välorganiserade rövarband. De är värdefulla och nyttiga i den mån de förmår upprätta en yttre ordning och därmed skapa förutsättningar för ett drägligt jordeliv. Dessvärre brukar de ofta legitimera orättfärdigheten eller göra den egna makten till självändamål. Den jordiska staten är *i sig* aldrig gudstillvänd utan "inkrökt i sig själv".

Gudsstaten, *civitas Dei*, är det rike som Jesus avsåg när han stod inför den kejsarlige ståthållaren Pontius Pilatus: "Mitt rike är icke av denna världen". Dess väsensattribut är nåd, barmhärtighet och kärlek (*gratia*, *misericordia* och *caritas*) Denna gudomliga ordning finns representerad här på jorden genom kyrkan. Dess byggnader och vigda mark skall förstås som gudsstatens ambassader och såsom sådana ha exterritorialrätt. Där gäller det gudomliga rikets normer, således nåden, barmhärtigheten och kärleken. Dit in får svärdet aldrig komma och där gäller i princip inte det världsliga samhällets lagar eller rättsapparat. Den världslige fursten kan dock bli en rättfärdig konung en *rex justus*, genom att ställa sig under kyrkans lydnad och i handling visa att hans eget välde är underställt det gudomliga riket. I praktiken innebar detta att sådana furstar lojalt underordnade sig Roms biskop, påven.

Har då dessa kosmologiska eller ideologiska mönster någon relevans i nutiden? Svaret är ja i den meningen att de inte har försvunnit ur det historiska minnet och att de även i nutiden gång

på gång kommer till synliga uttryck även om det sker med andra förtecken än under medeltiden.

De allra flesta stater världen över erkänner naturligtvis inte någon jurisdiktion utövad av en högre makt. (Undantagen skulle i så fall vara de muslimska länder som sätter *sharía* över all annan lagstiftning och ger dess uttolkare rätten att överpröva alla rättsliga och politiska beslut som fattats av världsliga instanser.) Staterna betraktar sig som suveräna, vilket innebär att ingen av dem är underställd någon annan stat vare sig på jorden eller i himlen. En stat kan visserligen delegera makt till överstatliga organ och lova att respektera internationella konventioner. Suveräniteten anses därmed inte upphävd. Man uttolkar också själv *hur* man i praktiken respekterar sådana konventioner. De blir rättsgiltiga först sedan de infogats i lag stiftad av den suveräna staten själv.

Föreställning om furstens/statens suveräna ställning etablerade sig i Europa i samband med reformationen på 1500-talet, påvedörets försvagade ställning och den fördjupade splittringen inom kristenheten. Kungarna proklamerade sig som suveräner och började kröna sig med upptill slutna kronor som ett tecken på detta. Många av de reformatoriska kyrkorna inordnades i det statliga systemet och prästerna blev i varje fall av statsmakten definierade som i första hand dess tjänstemän. Den nutida sekulära staten har i ett land som Sverige ärvt den kungliga suveräniteten över rikets hela territorium med visst undantag för främmande makters ambassader men till dessa hör på intet sätt kyrkor, kloster eller församlingshem.

Den svenska lagen ger därmed inget som helst stöd för tanken att människor skulle vara oåtkomliga för samhällets myndigheter när de uppehåller sig i en kyrka. Även om kyrkan i Sverige skulle vilja förstå sig själv som en ambassad för Guds rike, kan den omöjligen hävda något slags exterritorialrätt. Religiösa metaforer har ingen juridisk giltighet, Det *är* trots mot lagen att gömma flyktingar. *Men*: Vår stat är så civiliserad och måttfull att sådan verksamhet inte kan bli föremål för åtal. Det är inte straffbart att hjälpa eller gömma människor som vistas här i landet illegalt – förutsatt att de inte begått allvarligt brott. På den emotionella nivån tycks det också finnas kvar en avsevärd respekt för det sakrala rummet även i det "avkristnade" Sverige. Polisen vill ogärna slå till mot kyrkliga lokaler. Det har hänt vid några få tillfällen men har då stött på mycket starka negativa reaktioner i den allmänna opinionen. Själva ordet fristad har en varm klang också i vår kultur.

Bolivia 1978

I vissa länder med katolsk tradition har även i sen tid inträffat händelser som ger levande påminnelser om medeltiden i god bemärkelse. Den dramatik som utvecklade sig i Bolivia under första halvåret 1978 är ett tydligt exempel men inte helt unikt i Latinamerika. Vid årets början blev protesterna mot Hugo Banzer's grymma militärdiktatur alltmer högljudda. Regimen vägrade utfärda amnesti för politiska motståndare som i åratals tvingats att leva gömda eller i exil. Det mycket halvhjärtade dekret om amnesti som diktatorn till sist godkände (och som mest utgjordes av alla undantag från samma amnesti) väckte våldsamt förbittring. Människor fyllde kyrkorna på många håll i landet för att genom hungerstrejk tvinga fram sina krav. Efter några dagar beslöt diktatorn att statuera ett exempel för att tvinga fram folkets underkastelse. Militära fordon körde sönder kyrkporten i katedralen i Santa Cruz varefter soldater rusade in och slet ut alla strejkarna med batongerna i högsta hugg. Den i övrigt mycket konservativa kardinalen i landet blev rasande och hotade hela regeringen med exkommunikation om den inte omedelbart

frigav alla arresterade och utfärdade den allmänna amnesti som dessa krävt. Det blev början till slutet för regimen. Ett halvår senare hade diktaturen fallit. Samme diktator bad långt senare, före sin bortgång för några år sedan, sitt folk om förlåtelse för allt vidrigt han ställt till med under sin tid som diktator.

Påskupproret 2005

Påskuppropet år 2005, ibland kallat påskupproret, i vårt eget sekulariserade Sverige, är ett exempel på hur idén om fristad och "intercession" kan väckas till liv även i ett av världens mest sekulariserade länder. Landets kyrkor, samordnade i Sveriges kristna råd, krävde ett slags amnesti för de många asylsökande som levde gömda och jagade av polisen utan att vara kriminella och i den meningen helt oskyldiga människor. Det handlade om människor som lyckats ta sig hit från länder utan fungerande rättsordning eller länder drabbade av blodiga inre konflikter. Det handlade om kvinnor som var rättslösa i barbariska patriarkat och om svårt drabbade barn. Sådana människor sökte överleva på svensk mark men förmenades rätten att göra det. Många sökte sig på uråldrigt sätt gärna till kyrkor vare sig de var kristna eller inte. Det var den sakrala platsen de letade sig fram till, ett arketypiskt beteende med tusenåriga rötter. Kyrkan svarade med en aktion som påminner om den medeltida intercessionsplikten. Den trädde upp till deras försvar. Listor med krav på amnesti skrevs under i hundratusental, de flesta signerade i kyrkans rum. De som i trots mot Utlänningslagen gömde och tog vård om sådana flyktingar fick kyrkornas välsignelse och rikligare kollekt än någonsin. KHS, Förbundet för kristen humanism och samhällssyn, var i hög grad med i denna process som i praktiken började likna en kyrkans obstruktion av den svenska regeringens asylpolitik. Det ledde till förhandlingar. Den världsliga makten insåg att det måste kompromissa under detta moraliska tryck. Någon allmän amnesti blev det inte men en betydande delseger. Omkring 30 000 personer kunde under några månader öppet träda fram ur sina osäkra gömslen och få sina ärenden omprövade enligt en tillfällig och mer generös lag. (Av dessa cirka 30 000 människor synes nu, oktober 2006, inemot 60 procent ha fått uppehållstillstånd.) Det för vårt moderna Sverige helt unika inträffade att flera politiska partier anslöt sig till uppropet från kyrkan och drev det vidare på parlamentarisk nivå.

Den svenska staten hävdade i sin retorik under hela denna process att den alltid värnat om asylrätten och strikt följt internationella konventioner. Dess företrädare trodde nog ofta på sina egna ord och många uppfattade sig som oförstående martyrer inför all den upprördhet de mötte. Människan försvarar gärna det system inom vilket hon verkar och har sin lojalitet. "Right or wrong, my system." Men det blev allt tydligare att statsmaktens retorik var innehållsligt tom. Kejsaren var obscent naken. Det offentliga språket svarade inte mot verkligheten och var således osant. Ett av otaliga exempel på den offentliga lögn som i dag gör hela världen så farlig och försämrar prognosen för mänsklighetens gemensamma framtid. Mot detta hot finns i dag vissa skydd. Det fria ordet och det fria offentliga samtalet är ett av de allra viktigaste. Kyrkornas påskupprop visar att deras roll i försvaret av människovärdet inte alls är utspelad. Så länge kyrkan verkligen förstår att dess mandat är givet av Kristus, inte av Caesar, kommer den att vara en omistlig del i den kamp för människans värdighet som måste pågå så länge världen består. Den i sig själv inkrökta stat som Augustinus talade om, förblir ett ständigt hot. Ekonomiska system som gör sig till självändamål likaså. Härtill finns faran i en vulgär materialism som inte ger plats för den sakrala platsen men vill utfylla hela vårt mentala universum med sig själv. I en värld helt dominerad av sådana makter finns inte plats för *den andre*, ingen fridstad. Där slocknar kärleken, ty till dess väsen hör alltid att bereda plats för

medmänniskan, hon som i all tid förblir vår jämlika nästa - oavsett var på jorden det blev hennes eller hans öde att födas till denna värld.

2.4. Det handlar ytterst om vårt förhållande till Gud – Håkan Sandvik

Predikan i Spånga kyrka, Tjugonde söndagen efter Trefaldighet 2007

Texter: Rut 1:6-19, Hebr.13:2-3, Joh.11:1-7

Ruts bok är en spännande och mycket vacker berättelse om mänsklig trofasthet och om hur Guds kan använda märkliga vägar för att hans vilja skall ske också i det som ser omöjligt ut. Boken börjar med att berätta om en hungersnöd i Betlehem. Då som idag tvingar hungersnöd människor att fly från sitt hemland för att hitta någonstans där man kan hoppas på en framtid för sina barn. Elimelek var den sista mannen i sin släkt som var arvtagare till stamfadern Jakob. Han flydde till Moab på andra sidan Döda Havet. Moabiterna hade ett väldigt dåligt rykte. De hade krigat med israeliterna och sågs som Juda folks huvudfiender. Men nöden har ingen lag och Elimelek flydde till fiendeland med sin hustru och sina söner. Det sägs ingenting om hur de togs emot av moabiterna men av allt att döma hade de det inte så bra. Elimelek dog ganska snart. Hans söner gifte sig men dog förrän de fick några barn. Det betydde slutet för hela den familj som skulle föra vidare Guds löften till Abraham och Jakob – Gud löften såg ut att inte hålla. Vad skulle det då finnas för framtid?

Elimeleks hustru, Noomi, beslöt att återvända till Betlehem – hon hade inte något mera att hoppas på. Framtiden hade tagit slut! Det sägs att hoppet är det sista som överger en när framtiden är slut, då är också hoppet slut och därmed livet. Flera av oss har varit i kriser där hoppet har tagit slut och det inte mera syns något ljus i framtiden. Jag har upplevt tydligast hur hoppet dött hos flyktingar som fått avslag på sin asylansökan. Det är smärtsamt mera än vi kan förstå. När Noomi skall ge sig iväg vill också svärdöttrarna, Orpa och Rut, följa med. Men Noomi vill att svärdöttrarna skall ha en framtid. Efter lång diskussion vänder Orpa om och går tillbaka till sitt eget folk. Men Rut är både trofast och envis. "Dit du går vill jag också gå", säger hon till sin svärmor. "Där du stannar, stannar också jag. Ditt folk är mitt folk och din Gud är min Gud. Där du dör vill jag dö, och där vill jag bli begravnen, Herren må göra mig vad som helst – endast döden skall skilja oss åt."

Så går Noomi och Rut till Betlehem och efter en mycket avancerad kvinnlig diplomati blir Rut gift med Boas, en släkting till Elimelek, och Rut, moabitiskan, representant för fiendefolket, blir kung Davids farfars mor. De Guds löften som såg ut att ha runnit ut i sanden visade sig till slut att hålla, framtiden öppnade sig på ett sätt som ingen hade kunnat ana.

Det står ingenting i texten om vad som hände med Orpa, Noomis andra svärdotter. Men de judiska legenderna berättar att hon gifte sig med en filisté och fick barn och blev farfarsmor till jätten Goliat. Vi kommer ihåg vad som hände när dessa barnbarnsbarn till Rut och Orpa möttes över hundra år senare.

Mötet mellan David och Goliat handlade mycket om attityd. Israeliterna var i krig med filistéerna och det berättas att israeliterna hade övertaget men så steg jätten Goliat fram och israeliterna blev rädda och drog sig tillbaka: "Han är så stor, vi har inte en chans". Men så steg

den unge pojken David fram med sin slangbella och ser på Goliat och tänker: "Han är så stor, jag kan inte missa." Det var som om pojken David hade ärvt sin attityd av sin farfars mor Rut - Hon som inte gav upp trots att framtiden såg ut att ha tagit slut.

Genom hela Bibelns historia - och genom hela kyrkans historia ser vi en liknande bild. Hotet mot framtiden tycks alltid ha sett ut att vara större än Guds löften. Men vi ser också hur Gud har visat att Hans löften varit starkare än alla de hot som kan tänkas och Gud har på märkliga vägar infriat sina löften för framtiden. Det är märkligt hur ofta Gud har infriat sina löften genom flyktingar. Vi kan idag tänka på att Abraham var en flykting från Irak. Israels folk var flyktingar från Egypten. Det finns flera exempel i Gamla Testamentet.

De första kristna fick fly från Jerusalem och genom dessa flyktingar spreds det kristna budskapet på bara några tiotal år kring hela den då kända världen kring Medelhavskusten och ända till Indien. Ökenfäderna och ökenmödrarna flydde bort från bebodda trakter för att sedan ge kristenheten exempel på den djupaste fromheten.

Det verkar som om människor som blir allt för hemmastadda på en plats har svårt att leva ut evangeliet. Rabbinerna säger att det judiska folkets lyckligaste tid var ökenvandringen. Då var alla helt och hållet medvetna om att de inte hade någon framtid om Gud inte ledde dem. I öknen hade de ingen möjlighet att överleva om inte Gud gav dem det de behövde. De visste att enda förutsättningen för livet var Guds nåd. Sedan kom israeliterna in i det förlovade landet och de blev bofasta. De började lägga åker till åker och småningom började de säga: "Detta är mina händers verk". De glömde att de var beroende av Gud. Och då såg de inte heller mera främlingen som stod utanför deras gränser. Profeterna talar mycket skarpa ord till dem när de förvägrar främlingen, den fattige, änkan och den faderlöse deras rätt. Gud måste alltid uppmana dem genom profeterna att älska främlingen, den fattige, änkan och den faderlöse; de som är i behov av hjälp. Kom ihåg att ni själva varit främlingar.

Det handlar alltså inte bara om barmhärtighet mot den svage - vilket också är viktigt - men det handlar ytterst om vårt förhållande till Gud. När vi inte inser att vi själva är främlingar innerst inne, fattiga och svaga - alltså helt och hållet beroende av Guds nåd - ja, då har vi tappat vår identitet och vår framtid. Främlingen kan vara Guds påminnelse om vem vi själva är och i vilket förhållande vi står till Gud. Det är annars lätt att glömma i ett välfärdsland.

Kanske är det så att flyktingarna, som kommer till oss - inte minst från Abrahams och Ruts hemländer är Guds gåva till oss idag? Kanske har de till uppgift att - förutom att påminna oss om kyrkans fantastiskt rika och långa tradition - också påminna oss om att vi som lever i välfärdslandet Sverige, faktiskt också de facto är helt och hållet beroende av Guds nåd för vår framtid. Kanske det är som vi hörde i episteltexten; att vi får änglar till gäster, utan att veta det, när vi är gästfria?

Rut var trofast också när det inte såg ut att finnas något hopp kvar. David vågade i en krissituation ändra perspektivet från rädsla till förtröstan. Och Jesus i evangelietexten bar livets hopp trots att Lazarus redan var död.

2.5. *Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna*

Sveriges kristna råd antog vid årsmötet i april 2007 ett ramdokument kallat "Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna." Det innehåller ställningstaganden som kyrkorna gjort tillsammans vad gäller flykting- och migrationsfrågor. Det är ett viktigt dokument att hänvisa till både internt och externt – inte minst om församlingens arbete med flyktingar och invandrare ifrågasätts. Det består av sex huvudpunkter som har rubrikerna "Alla människor är skapade till Guds avbild och har rätt till ett liv i värdighet", "Grundläggande rättigheter måste gälla för alla människor", "Barns situation och behov måste särskilt uppmärksammas", "Familjer har rätt att leva tillsammans", "Alla har medansvar för samhällsutvecklingen och att göra gott mot sina medmänniskor" och "Vårt mål är fred, rättvisa och ett hållbart samhälle – 'nya himlar och en ny jord där rättfärdighet bor' (2 Pet 3:13)".

Ställningstaganden i dokumentet motiveras utifrån både mänskliga rättigheter och kristen tro – man kan säga att det är de två ben som arbetet står på. Mänskliga rättigheter är väldigt viktiga redskap när man arbetar med flykting- och migrationsfrågor eftersom det utgör en gemensam grund för samarbete med organisationer och individer som inte relaterar till kristen tro.

Du kan beställa foldern "Detta vill vi" från SKRs kansli eller ladda ner den från www.skr.org/migration/dettavillvi. Foldern finns på svenska, engelska, finska, spanska och (*inshallah* snart också på) arabiska. Du kan läsa de olika mänskliga rättighetskonventionerna i sin helhet på regeringens hemsida www.manskligarattigheter.gov.se.

2.6. *Andra riktlinjer för Svenska kyrkan*

Kyrkoordningen är det grundläggande dokumentet i Svenska kyrkans inomkyrkliga regelsystem och är antagen av Kyrkomötet. Där står det i andra kapitlets första paragraf att "Församlingen är det lokala pastorala området. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen." Den sista meningen är en viktig referens för flykting- och invandrararbete. I många fall berör det arbete med människor som inte är tillhöriga till Svenska kyrkan eller som kanske inte ens är bosatta i församlingen. Men genom denna så kallade "vistelseordning" så gäller församlingens pastorala och diakonala ansvar *alla som vistas i församlingen*. Teologiskt härrör det till den så kallade folkkyrkotanken som det skrivits mycket om och därför inte närmare kommer att redogöras för i den här vägledningen.

Som tidigare nämnts antog Svenska kyrkans församlingsnämnd 1993 ett policydokument som heter "Svenska kyrkans invandrar- och flyktingarbete" som det ibland refereras till i den här vägledningen. I dokumentet skriver man bl.a. "Asylproceduren blir för många flyktingar en omänskligt utdragen och svår upplevelse och det kallar till engagemang. Kyrkan bör agera på alla plan, hjälpa de enskilda personerna, påverka lagstiftningen och lära känna de internationella sammanhangen och försöka påverka dem."

Det finns också riktlinjer för det pastorala arbetet genom biskopsbrevet "De kyrkliga handlingarna i mötet med invandrare" som skrevs 1992. Det refereras till framförallt i kapitel

4.11. och 4.12 i denna vägledning. Biskopsmötet har nyligen beslutat att inleda processen mot ett nytt biskopsbrev gällande de här frågorna.

Det finns också internationella ekumeniska dokument att hänvisa till - inte minst uttalanden från Kyrkornas Världsråd. Kyrkornas Världsråds centralkommitté antog 1995 ett uttalande med titeln *"A Moment to Choose – Risking to be with Uprooted People"* där man utmanar kyrkor världen över att återupptäcka sin identitet, integritet och kallelse att vara en kyrka för främlingen: *"We challenge the churches worldwide to rediscover their identity, their integrity and their vocation as the church of the stranger."* Hela dokumentet finns tillgängligt på webbsidan <http://www.wcc-coe.org/wcc/what/regional/uprooted/moment1.html>.

Vissa stift har antagit egna policydokument för flykting- och invandrararbetet. Vänd dig till ditt stift för mer information!

3. Formulering och förankring

3.1. Församlingsinstruktionen

Församlingsinstruktionen är församlingens programförklaring, ett grundläggande måldokument. Församlingsinstruktionen ska enligt Kyrkoordningen bl.a. innehålla "ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission".

Församlingsinstruktionsarbetet involverar ofta många i församlingen och är en inklusiv process. Viktiga redskap kan vara att göra en omvärldsanalys för att försöka ringa in vad församlingens pastorala uppgift bör vara i den lokala verkligheten. Arbetet med församlingsinstruktionen är också en bra bas för verksamhetsplan och budgetarbete.

Stiftens roll är väldigt viktig. De erbjuder på olika sätt stöd och hjälp i församlingarnas arbete med församlingsinstruktionen. När processen är klar fattar kyrkoherde och kyrkoråd beslut om det slutliga dokumentet, som skickas till domkapitlet för utfärdande.

Församlingsinstruktionen är ett viktigt redskap för att förankra flykting- och invandrararbete hos hela församlingen. Det ger helt andra möjligheter att utveckla ett arbete om det finns en tydlig förankring hos kyrkoråd, chefer och frivilliga och om detta finns formulerat och nedtecknat!

3.2. Omvärldsanalys

Ni vill komma igång med flykting- och invandrararbete i er församling. Då är första steget att ta reda på vilka behov som finns – det vill säga att inhämta kunskap om församlingens pastorala område (som alltså innefattar alla som vistas i församlingen!) och att analysera den kunskapen. Vi kallar det ofta för *omvärldsanalys* och denna process hänger nära samman med församlingsinstruktionsarbetet.

En omvärldsanalys kan börja med att titta på en karta över församlingen. Har Migrationsverket någon mottagningsenhet, flyktingförläggning eller förvar i församlingen? Finns det arbetsplatser där många nyligen invandrade människor jobbar? Finns det skolor med barn som är asylsökande eller gömda? Finns det ett mottagande av ensamkommande flyktingbarn?

Det kan också vara givande att göra en inventering av vilka andra samfund, religiösa grupper och frivilligorganisationer som finns i församlingen. Vilka religioner utövas? Vilka språk talas? Vilka föreningar finns?

Nästa steg kan vara att ta reda på vilka planer det finns för framtiden. Här kan man få hjälp av kommunen. Planeras det nya bostadsområden? Planerar kommunen att öka sitt flyktingmottagande?

Sedan behöver man också hämta in information och intryck från "fältet". En ambitiös metod för att inhämta information är det som brukar kallas för "arbetsboksmetoden". Det innebär att man trycker små häften med öppna frågor till människorna i församlingen – t.ex. vad man tycker är bra och mindre bra med sin livssituation och vad man skulle vilja förändra. Häftena delas ut – helst med dörrknackning och personliga möten, och samlas sedan in igen och sammanställs. Det kan ge en oöverträffligt bra bild av vilka frågor som människorna i församlingen brottas med. Men det kräver en stor arbetsinsats och det kan förekomma språksvårigheter. Metoden har använts bl.a. av Caritas i göteborgsförorten Hjällbo och i handikapp- och ungdomsarbete. Man kan göra enklare varianter av metoden genom att t.ex. välja ut några personer att intervjua.

En annan metod som oftare används inom Svenska kyrkans församlingar kallas "exposure" och är en metod som kommit till Sverige från Nederländerna. Exposure kan mycket kortfattat beskrivas som att regelbundet ensam promenera omkring i församlingen och fundera över "vad ser jag, vad hör jag och vad tänker jag om det jag ser och hör". Sedan samtalar man om sina upplevelser i grupp, t.ex. i arbetslaget. Man kan läsa mer om exposure i boken "Att utsätta sig för utsatthet" av diakonerna Kristina Björklund, Christina Sandahl & Håkan Stenow från Bräcke diakoni.

Efter att ni har samlat in information om församlingen är det dags att analysera informationen. Vad betyder det här för församlingens verksamhet? I det här fallet – vad betyder det för församlingens flykting- och invandrararbete? Vad finns det för behov? Var ser ni er roll? Det är viktigt att skapa en mental beredskap för hur det kan komma att förändra församlingens arbete och prioriteringar. En idé kan vara att besöka en annan församling som arbetat längre med de här frågorna.

Sätt upp mål för arbetet! Bestäm vad ni ska satsa på och vilka tidsramar det ska ges. Under vägens gång kommer ni säkert att behöva revidera era mål och vara flexibla för att möta nya situationer. Men det betyder inte att målarbetet inte är viktigt – bara att det inte kan slås fast i sten. Slutligen är det viktigt att minnas att ha glädjen som drivkraft. Det här kan bli en spännande och rolig resa – både för er som enskilda och för församlingen i sin helhet!

3.3. Glöm inte budgeten!

Ibland är det tyvärr så att trots stolta formuleringar i församlingsinstruktionen om att arbete med flyktingar och invandrade är av högsta vikt så syns det sedan inte på minsta sätt i församlingens budget. Då faller trovärdigheten. Det är i budgetarbetet som engagemanget ska upp till bevis! För det som man tycker är viktigt måste man också avsätta resurser för – annars kommer det inte att fungera. Om processen fungerar väl ska det finnas en tydlig tråd mellan församlingens omvärldsanalys, församlingsinstruktion, verksamhetsplan och budget. Då först blir dessa dokument också bra arbetsredskap som blir en hjälp för församlingens medarbetare.

4. Vad arbetet kan innebära

4.1. Människor är olika och situationer är olika

Flykting- och invandrararbete kan innebära väldigt olika saker! Människor är unika och varje situation speciell. Dessutom är det förstås en väldigt stor skillnad om församlingen möter en människa som just anlant till Sverige som kvotflykting och vet från början att han eller hon har rätt att stanna, någon som väntar på svar på en asylansökan eller någon som fått avslag på sin asylansökan och står inför beslut om att återvända eller försöka ta sig till ett annat land och söka asyl där (t.ex. Canada) eller välja att leva kvar i Sverige som gömd. Eller någon som sitter i förvar i väntan på utvisning. Eller kanske att församlingen möter en människa som just fått bifall på sin asylansökan och nu väntar på kommunplacering och har frågor kring familjeåterförening och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Eller kanske att man möter en människa som levtt trettio år i Sverige och som fortfarande känner ett stort utanförskap eller kanske att man möter en människa som trots kort tid i Sverige pratar flytande svenska, fått ett bra jobb och känner sig delaktig i samhället. Människan man möter kan komma från en välutbildad, urban medelklassmiljö eller vara analfabet från landsbygden eller storstadsslummen. Människor är olika och situationer är olika – det är det första vi måste minnas när vi arbetar med flykting- och invandrarfrågor.

Människor som flytt och kommit till ett nytt land går igenom en process som ser olika ut för olika personer. Som betonades ovan så finns det inga standardmallar. Men lite förenklat kan man urskilja tre olika faser som många ändå på något sätt går igenom. Först handlar det om en sorgefas. Det finns en stor sorg över att ha förlorat sitt hem, över orsakerna till att man behövde fly, över familjemedlemmar som man förlorat o.s.v. Sedan kommer en bekymmersfas. Det är så mycket att vara bekymrad över i den nya situationen. Kommer man att få uppehållstillstånd, kommer man att hitta arbete, kommer ens barn att klara sig i skolan, kommer man att få vänner? Efter det kan man komma till en identitetsfas. Vem är jag? Hur kan jag förena min identitet från mitt ursprungsland med livet i Sverige?

I Vilhelm Mobergs bok "Sista brevet till Sverige" funderar Kristina över det som hon upplever som det första budet för en invandrare: "Du ska älska ditt födelseland som din gamla mor och ditt nya land som din unga brud". Men hon förmår inte att känna så. Det är inte alltid så enkelt att helhjärtat möta ett nytt land. Mycket känns främmande och kanske också skrämmande.

För andra kan främlinggörandet mest komma ifrån andra. En kvinna som arbetar som diakon i Svenska kyrkan och har ursprung i ett annat land kände igen sig i Gunnar Ekelöfcitatet "Jag är en främling för detta land, men detta land är ingen främling för mig". Att alltid bli tagen som nykomling och annorlunda kan vara en frustration. "Det är som om de tror att jag kom med båten i morse" som en finska sa som bott halva sitt liv i Sverige.

4.2. Barn och ungdomar

I Kyrkoordningen står det att "i kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet". Jesus själv lyfter ofta fram barnen

som föredöme. Men barn är också sårbara och mer än vuxna utelämnade åt andra människors beslut och andra människors omsorg. Dåvarande ärkebiskop KG Hammar lyfte i sitt julbrev 2005 särskilt fram flyktingbarnens situation. "Barns situation och behov måste särskilt uppmärksammas" står det i SKRs dokument "Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna" från 2007. Detta gäller både asylsökande barn, gömda barn och barn i familjer som fått uppehållstillstånd liksom barn som är födda i Sverige med föräldrar som invandrat hit. Särskilt utsatta och i behov av vår uppmärksamhet är ensamkommande flyktingbarn.

Ibland ställs frågan om barn verkligen kan ha egna asylskäl och då är ett av de mest välkända exempel att hänvisa till från Bibeln. När Josef och Marias flydde med Jesus till Egypten var det just det lilla barnet Jesus som hade skyddsbehov - Herodes hade ju gett order om att döda alla pojkar under två år.

Enligt Barnkonventionen liksom i svensk lagstiftning räknas man som barn tills man fyller arton år. I vardagligt tal kallar vi ofta inte tonåringar för barn, speciellt inte när de blivit femton, sexton år. De flesta ensamkommande barn som söker asyl i Sverige är unga killar mellan sexton och arton år. I den här åldern ser behoven och livsfrågorna delvis annorlunda ut än för mindre barn. Det är väldigt viktigt att vi ser och uppmärksammar ungdomar i flyktingsituationer. Tonårstiden är för många snårig. Om man dessutom är asylsökande, ny i Sverige eller lever som gömd läggs ytterligare problematik till en redan tuff period.

Asylsökande barn (under arton år) har rätt till förskola, grundskola och gymnasieskola på i huvudsak samma villkor som gäller för barn som bor i Sverige. De har dock inte skolplikt. Vistelsekommunen är ansvarig. En utredning har nyligen föreslagit att barn som efter avslagsbeslut på asylansökan finns kvar i Sverige ("gömda barn") också ska ha rätt till skolgång. Denna praxis tillämpas redan i vissa kommuner. Barn som vistas i landet utan papper och som aldrig sökt asyl omfattas dock inte av förslaget. Det händer att skolor väljer att ändå ta emot - man kan alltid fråga. Erfarenheter visar hur oerhört grundläggande skolgång är för barn och unga i flyktingsituationer. När livet svajar, framtiden är oviss och föräldrarna kanske mår dåligt blir en kontinuerlig skolgång den kanske allra viktigaste friskfaktorn. Det är därför viktigt att försöka hjälpa alla i skolålder att både våga och få gå i skola!

Asylsökande barn (under arton år) har samma rätt till kostnadsfri sjuk- och tandvård som de barn som är bosatta i Sverige. Detsamma gäller för barn som efter avslagsbeslut på asylansökan finns kvar i Sverige ("gömda barn"). Rätten är principiell och inte absolut. Barn som vistas i landet utan papper och som aldrig sökt asyl innefattas heller inte. I praktiken finns det brister i sjukvårdens bemötande och omhändertagande av barn som är asylsökande eller papperslösa. Rädda barnen driver en hjälptelefon för barn utan papper. Mer information finns på hemsidan www.utanpapper.nu

I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man "Det är viktigt att flyktingbarnet blir accepterat som den det är med den egna speciella bakgrunden. Gruppverksamhet för barn ger struktur åt vardagen och tillfälle att möta andra som bryr sig om. Kyrkan har ett särskilt ansvar att värna om flyktingbarnens rätt att kunna aktivt utöva sin religion."

Det är viktigt att lyssna på vad barn och ungdomar har att berätta och att vara lyhörd och ta sig tid när berättelsen kommer. Många vill inte belasta sina föräldrar med sin sorg och sina frågor

eftersom föräldrarna kanske redan mår dåligt. Då är det extra viktigt att det finns andra vuxna som vill lyssna och stötta.

Projektet "Barn i väntan" initierades 2004 av Ann Lidgren, präst i Svenska kyrkan i Malmö och Helene Rahm, kurator hos Individuell Människohjälp. Syftet är att stötta barn i familjer som väntar på beslut om uppehållstillstånd. Barnen som deltar är mellan 7 och 21 år och träffas under tio tillfällen i en grupp med liknande åldrar för att med hjälp av musik, bilder, samtal och lek att komma i kontakt med sig själv, sina känslor, sina minnen, sina drömmar – och också lära sig mer om asylprocessen. Det allra viktigaste är att återerövra sin självkänsla och tron på att man är värdefull. Den metod Ann och Helene har arbetat fram sprids nu till andra platser i landet, bl.a. Stockholm och Göteborg och de har också utvecklat ett nytt projekt för barn i familjer som nyligen fått uppehållstillstånd – "Barn i start". Om man är intresserad av att använda metoden eller att gå utbildning i BIV-pedagogik (fem heldagar) så får man gärna kontakta projektledarna. Mer information om projektet finns på www.biv.nu

4.3. Människor som väntar på beslut

Arbete med flyktingar och invandrare är ofta starkt förknippat med asylprocessen och att möta människor som väntar på beslut. Många upplever att liv och död hänger på det kuvert som ska dimpa ner från Migrationsverket. För många är väntetiden ett slags mellanrum, en tid när man inte kan planera för framtiden och upplever sig fråntagen makten över sitt liv. Många behöver hjälp att förstå asylprocessen. Även om man inte kan ge juridisk rådgivning är det bra att känna till hur asylprocessen fungerar (se kapitel 4.4.). Andra söker sig till kyrkan för att få sociala kontakter, själavårdande samtal, praktisk hjälp eller ekonomiskt stöd. I många församlingar ordnar man caféer och andra mötesplatser för asylsökande. Frågorna är ofta många när man kommer till ett nytt land och det kan handla om allt från tips till bästa stället att köpa vinterkläder till var man kan läsa tidningar från hemlandet. Själavård har sin plats men det är viktigt att minnas att det inte är lämpligt att inleda traumabearbetning innan personen vet om han eller hon får stanna i Sverige. Medan migrationsprocessen fortfarande pågår handlar det för många mest om att hålla ihop sig själva och vardagen.

Det kan vara bra att känna till de ekonomiska och sociala villkor som gäller för asylsökande. De regleras främst i lagen om mottagande av asylsökande, LMA. Dagersättning kan beviljas av Migrationsverket om den asylsökande inte har egna medel. Ersättningen är för närvarande 71 kr/dag för vuxen, 61 kr/dag för sammanboende och 37-50 kr/dag per barn. Dagersättningen kan sänkas om den asylsökande håller sig undan, försvårar utredningen genom att till exempel inte medverka till att fastställa sin identitet, eller om den asylsökande vägrar att delta i den organiserade sysselsättningen.

Om Migrationsverket bedömer att beslut inte kommer att fattas inom fyra månader undantas den asylsökande från skyldigheten att ha arbetstillstånd och får arbeta. Asylsökande som inte arbetar måste delta i organiserad verksamhet, exempelvis svenskundervisning eller praktik.

Asylsökande kan välja om de vill bo i eget boende eller i Migrationsverkets bostäder. Någon ersättning utgår inte för eget boende om inte den asylsökande fått arbete på en ort där Migrationsverket inte har bostäder. Då kan viss ersättning utgå. Eget boende innebär i praktiken

ofta att man bor hemma hos släktingar och det har för- och nackdelar. Det kan vara påfrestande för alla att bo så trångt – inte minst för den familj som kanske känner sig mer eller mindre tvingad att upplåta sin bostad. För många är det dock en självklarhet.

Asylsökande har rätt till akut sjuk- och tandvård och betalar 50 kronor i patientavgift och 50 kronor för receptbelagda mediciner. Vad som räknas som "omedelbar vård", eller som "vård som inte kan anstå" är enligt Socialstyrelsens allmänna råd (1995:4) en bedömning som endast den vårdansvarige läkaren kan göra. Vägledande är "om en fördröjning av vårdinsatserna kan leda till allvarliga följder för patienten" eller medföra "fara för patientens liv". Vidare skriver Socialstyrelsen: "Även den omständighet att en behandling som genomförs senare ger avsevärt sämre prognos eller ökade risker för komplikationer måste väga tungt i bedömningen om vård bör ges. Negativa följder för patienten genom att dröjsmål medför svår värk, svår ångest eller svår depression måste vägas in i bedömningen i om vården kan anstå." För tandvård gäller samma rätt som socialbidragstagare. Asylsökande har också rätt till preventivmedelsrådgivning, mödrahälsovård, förlossningsvård, vård vid abort samt vård och åtgärder enligt smittskyddslagen.

Som beskrevs i kapitlet om barn och ungdomar så har asylsökande barn (under 18 år) i princip samma rätt till kostnadsfri sjuk- och tandvård som de barn som är bosatta i Sverige. Asylsökande barn har rätt till förskola, grundskola och gymnasieskola på i huvudsak samma villkor som gäller för barn som bor i Sverige.

4.4. Asylprocessen

Det är inte alltid lätt att vara uppdaterad om alla aktuella lagar och juridiska processer. Det kanske inte heller är det du är bäst på och då kan det vara nog så värdefullt att kunna hänvisa till andra. Svenska kyrkan är en av medlemsorganisationerna som driver Rådgivningsbyrån för flyktingar och asylsökande dit man kan vända sig för att få råd och hjälp (telefon 08-660 21 70).

Men oftast är det bra att i alla fall ha grundkunskaper om asyllagstiftning och familjeåterföreningsregler när man arbetar med flyktingar. På Rådgivningsbyråns hemsida www.sweref.org finns lättillgänglig och uppdaterad information om lagstiftning och juridiska processer. FARR; Flyktinggruppernas och Asylkommittéernas Riksråd, arbetar med en skrift med goda råd för asylsökande som ska översättas till ett tiotal språk. Se deras hemsida www.farr.se för mer information. Sveriges Kristna Råd anordnar regelbundet utbildningar för dem som vill lära sig mer om utlänningslagen och asylprocessen, se www.skr.org/migration för aktuell information.

Några grundläggande goda råd att ge till asylsökande är att berätta hela sin historia från början i asylprocessen eftersom det är viktigt för Migrationsverkets och domstolarnas trovärdighetsbedömning. Det är också viktigt att stödja människor i att **inte** återge den fabricerade historia som flyktingsmugglaren i många fall uppmanat dem att berätta.

Det är också bra att veta att man kan ringa till Migrationsverkets informationstelefon för att få reda på var i processen ett ärende befinner sig och när beslut väntas, telefonnummer 0771-235 235 eller skicka sin fråga via e-post till upplysningen@migrationsverket.se.

Nedan följer en kortfattad beskrivning av asylprocessen från Rådgivningsbyråns hemsida:

Ansökan om asyl tas emot på Migrationsverkets ansökningsenheter som finns i Solna, Göteborg och Malmö. Ansökningsenheten tar endast emot ansökan och prövar om sökanden är berättigad till bistånd enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA). Ansvaret för handläggning och beslutsfattandet övergår sedan till en asylprövningsenhet eller till Dublinenheten om det handlar om ett dublinärende. Dublinenheten har kontor i Solna, Göteborg och Malmö.

Asylprövningsenheter finns i Solna, Göteborg, Malmö, Uppsala, Gävle och Boden. En jourverksamhet finns på Arlanda. Prövning av asylärenden som rör ensamkommande barn sker vid asylprövningsenheterna i Göteborg, Malmö och Uppsala.

En asylsökande har inte rätt att själv välja asylland. Detta gäller både enligt Flyktingkonventionen (Genèvekonventionen) och Dublinförordningen (ett samarbete mellan EU-länderna). Om en person kan få skydd från förföljelse samt från att sändas tillbaka till det land han/hon har flytt ifrån i första landet han/hon stannar i efter flykten ska han/hon söka asyl söka asyl där. Finns bevis för att en asylsökande har stannat i ett annat skyddat land ska han/hon därför sändas tillbaka dit.

För att hjälpa den sökande att komma i kontakt med frivilligorganisationer i mottagarlandet, se European Council of Refugees and Exiles <http://www.ecre.org/> för lista över frivillighetsorganisationer i Europa.

En kontroll görs för att se om den sökande tidigare har sökt, eller fått, asyl i ett annat EU- eller Schengenland. Denna utredning görs främst genom att man tar fingeravtryck på alla asylsökande som är över 14 år och kontrollerar detta i det för EU gemensamma fingeravtrycksregistret EURODAC.

Ansökningar som är uppenbart ogrundade, eller där utlänningen har sökt eller beviljats asyl i annat EU- eller Schengenland handläggs skyndsamt. Om Migrationsverket beslutar att en ansökan är uppenbart ogrundad kan verket besluta om avvisning med omedelbar verkställighet. Beslut ska då fattas inom tre månader. Den sökande kan överklaga ett sådant beslut men har inte rätt att stanna i Sverige i väntan på resultatet av sitt överklagande.

Om Migrationsverket bedömer att en utlänning kanske kommer att avvisas ska den asylsökande tilldelas ett offentligt biträde, dvs. ett juridiskt ombud, kostnadsfritt. Observera att förordnandet även omfattar att överklaga dom från migrationsdomstol.

Under 2003 införde Migrationsverket en försöksverksamhet i prövningsprocessen som innebär att den sökande tillsammans med sitt juridiska ombud lägger fram sina samtliga asylskäl och därefter träffar handläggaren och beslutsfattaren. Detta arbetssätt har nu införts inom hela Migrationsverket.

En asylsökande som fått avslag på sin ansökan kan antingen acceptera beslutet om avvisning eller utövisning, s.k. nöjdförklaring, eller välja att överklaga beslutet till Migrationsdomstolen. Ett beslut kan överklagas till Migrationsdomstolen inom tre veckor från det att utlänningen tagit del av beslutet. Migrationsdomstolens beslut kan överklagas till Migrationsöverdomstolen i Kammarrätten i Stockholms län. Ett prövningstillstånd krävs för att ett beslut från en migrationsdomstol ska kunna prövas fullt ut i Migrationsöverdomstolen. Prövningstillstånd kan beviljas vid prejudikatdispens (vägledande beslut) eller extraordinär dispens (synnerliga skäl).

4.5. Efter ett uppehållstillstånd

Att få uppehållstillstånd är ofta en stor lättnad och glädje för människor som sökt asyl, men det är inte automatiskt lösningen på allt. Nu kommer många andra frågor in i bilden, inte minst kring familjeåterförening om delar av ens familj finns kvar i ursprungslandet och frågor om kommunplacering, arbete och etablering i samhället. Också här kan församlingen vara ett stöd och hjälp.

För en del innebär ett uppehållstillstånd att problem som tidigare överskuggats av tillståndsfrågan och varit undantryckta nu kommer upp till ytan. Kanske att äktenskapet kraschar, barnen revolterar eller att man faller ner i en depression. Många bär med sig svåra trauman från exempelvis krig, tortyr eller andra övergrepp som nu gör sig påminda. Det är viktigt att finnas kvar hos människor också efter att de fått det efterlängta uppehållstillståndet och vara ett stöd i processen att orientera sig i en ny fas i livet.

De som får uppehållstillstånd i Sverige får en kommunplacering. Det är Migrationsverket som skriver avtal med kommunerna om mottagande. Kommunerna får en statlig ersättning för varje flykting man tar emot. Kommunen ansvarar för att erbjuda en introduktion för nyanlända. Det ska möta gemensamt uppsatta och individualiserade mål och varar ungefär i två år. De respektive Länsstyrelserna har sedan 1 juli 2007 ett samordningsansvar för att introduktionen fungerar så bra som möjligt. Förutom SFI (svenska för invandrare) förekommer ofta olika typer av andra utbildningspass och praktikperioder. Ibland blandas språkträning och praktik vilket ofta upplevs som effektivare och mer meningsfullt.

Regler om familjeåterförening är bra att känna till och de hittar man på Rådgivningsbyråns hemsida eller Migrationsverkets hemsida. Huvudregeln är att bara kärnfamiljen har rätt att komma till Sverige – d.v.s. make/maka och barn under 18 år. I vissa fall kan också andra släktingar komma till Sverige om det redan innan flykten fanns en beroendesituation – t.ex. att en åldrig förälder bodde med familjen. Diskussioner pågår om att införa försörjningskrav för alla utanför kärnfamiljen som man vill ska få komma till Sverige.

4.6. Samverkan med andra aktörer

Arbete *för* och *med* flyktingar och invandrade handlar ofta om arbete på församlingens egna villkor och uppstår ur de behov man identifierar och möter. Det är gott så, men det är viktigt att minnas att det kan vara både roligare och bättre att i arbetet samverka med andra aktörer i samhället. Det är viktigt att trossamfund och frivilligorganisationer inte blir ytterligare platser i samhället där människor möts av "nej tyvärr, du har kommit fel – gå dit istället" utan att vi kan samordna oss och samarbeta för att möta människor med helhetsperspektiv på tillvaron. I Gällivare samverkar exempelvis Svenska kyrkan, flera frivilligorganisationer och enskilda individer i föreningen "Vänner utan gränser". I Malmö planerar Svenska kyrkan tillsammans med flera andra frivilligorganisationer ett gemensamt center för asyl och integration.

Det kan också vara angeläget att samarbeta med myndigheter och kommuner för att tillsammans försöka förbättra mottagande och introduktion av nyanlända. Har man människors

bästa som fokus så går det att samverka även om uppdragen och rollerna ser olika ut. En gemensam arbetsgrupp med representanter för Sveriges kristna råd, Sveriges muslimska råd, Judiska centralrådet, Integrationsverket och Migrationsverket möttes under hösten och våren 2006-2007 för att diskutera samverkan när det gäller mottagande och introduktion av nyanlända. Samtalen utmynnade i en uppmaning från arbetsgruppen som lyder som följer:

Efter att Sveriges Kristna Råd genom det så kallade Påskuppropet var med och påverkade opinionen, med bland annat den tillfälliga Utlänningslagen (nov 2005 - mars 2006) som följd, fördes en dialog mellan främst Integrationsverket och Sveriges Kristna Råd. Ur denna dialog växte insikten om behovet av bättre kontakt och mer samarbete mellan offentliga aktörer och trossamfund när det gäller asylsökande, flyktingar och integrationsfrågor. Också vid ett möte i februari 2006 då integrationsminister Jens Orback och Integrationsverkets chef Andreas Carlgren inbjudit trossamfunden betonades detta perspektiv.

Frågorna kring samband mellan religion och integration har sedan bearbetats av en arbetsgrupp bestående av representanter för Sveriges Kristna Råd, Sveriges Muslimska Råd, Judiska Centralrådet, Integrationsverket och Migrationsverket. Gemensamma slutsatser har dragits. Trossamfunden agerar ibland för enskilda personer och i större kampanjer. Som regel saknas upparbetade kontakter för vardaglig samverkan mellan trossamfunden och myndigheter och andra offentliga aktörer. Dessa, å andra sidan, tänker vanligen inte in trossamfunden i sitt arbete, trots att många invandrade har en stark religiös identitet och religiösa behov som kan vara svåra att tillgodose.

I samfunden finns kunskap om religionerna och om deras roll och betydelse för människor. Dessa kunskaper vore det av värde för myndigheter och offentliga aktörer att få del av, för att bättre kunna möta asylsökande och flyktingar av olika religiös inriktning. På liknande sätt vore det av värde att inom trossamfunden öka kunskaperna om hur myndigheter och offentliga aktörer arbetar, hur de leds och vad som styr deras arbete. På en del håll saknas idag respekten för varandra och viljan till samarbete. Med ömsesidigt ökade kunskaper kan respekten förväntas växa för de kompetenser som finns i respektive sammanhang.

Vi ser möjligheter till stora vinster i en mer aktiv samverkan mellan dessa båda samhällssektorer, inte minst på lokalplanet. I trossamfundens lokala avdelningar – församlingar och liknande – finns ett stort nätverk att knyta an till, i olika åldrar och livssituationer. För asylsökande i väntan på besked om uppehållstillstånd kan här finnas platser för möten och möjligheter till kontakter och stöd. För den som fått uppehållstillstånd kan nätverket också ha ett stort värde i introduktionsfasen – i sökandet efter praktikplats, bostad eller arbete – och vidare framåt.

Vi vill med detta dokument uppmana och uppmuntra kommuner, församlingar och lokala myndigheter att söka kontakt med varandra för att hitta vägar att förbättra mottagandet, introduktionen och välkomnandet av nyanlända.

Idag finns det också modeller där frivilligorganisationer eller trossamfund går in i ett mer officiellt samarbete med Migrationsverket eller kommunen genom att vinna en upphandling. Då skriver man avtal och får betalt för att utföra en tjänst. Sedan januari 2006 upphandlar Migrationsverket exempelvis den "organiserade sysselsättning" som asylsökande förväntas delta i, liksom den "återvändanderelaterad utbildning" som ordnas för dem som fått avslag. Det finns diskussioner om också boende för asylsökande ska upphandlas av Migrationsverket och t.ex. kunna drivas av frivilligorganisationer.

Det är oftast inte tillrådligt att som församling gå in i denna typ av betalda uppdrag. De flesta församlingars förståelse av sitt uppdrag och sin kompetens faller utanför de här ramarna. Det finns också en risk att församlingens trovärdighet i arbetet går förlorad och att rollfördelningen blir förvirrande för alla inblandade. Många människor som kommer till Sverige och söker asyl har väldigt dåliga erfarenheter av myndigheter i hemlandet. Det är viktigt att det inte uppstår någon tveksamhet om att kyrkan står fri.

Vissa kommuner har valt att upphandla introduktionsprogrammen och SFI (Svenska För Invandrare) är oftast upphandlad. I de här fallen är det mindre känsligt att som församling gå in som part, men det är ett beslut som bör vara väl genomtänkt. Många upplever att upphandlingar framförallt handlar om billigaste anbud och att kvalitetsaspekter förbises – och det är inte på den planhalvan vi som kyrka vill spela. Ofta är det bättre att på andra sätt *samverka* med kommunen kring introduktionsprogrammen.

4.7. Att vara följeslagare

”Följeslagarens roll är att vara en preventiv närvaro. Tanken är att en utomstående tredje part kan ha en skyddande och våldsdämpande effekt i konflikten. I den positionen försöker man finna sätt att stödja arbetet för en lösning eller hantering av konflikten. Följeslagaren är inte någon egen aktör utan finns på plats för att slå följe och visa solidaritet med personer och organisationer. Som tredje part är följeslagaren opartisk så till vida att han eller hon inte tar någon av de stridande parternas parti. Däremot är följeslagaren inte neutral gentemot brott mot de mänskliga rättigheterna och humanitär rätt oavsett vem som utför dem.”

Så skriver Sveriges Kristna Råd på sin hemsida för att beskriva följeslagaruppdraget i Palestina och Israel (www.skr.org/seappi). Tidigare har SKR haft följeslagare även i Sydafrika (i kampen mot Apartheid). Kristna Fredsrörelsen har ett liknande program med följeslagare i exempelvis Guatemala och Colombia (”Fredstjänstprogrammet”). I ett följeslagaruppdrag ingår också att dokumentera när mänskliga rättigheter inte respekteras och att använda dokumentationen i påverkansarbete.

Även i Sverige kan det behövas följeslagare som arbetar i enlighet med samma principer om preventiv närvaro, solidaritet med utsatta personer och försvar av mänskliga rättigheter. Inte minst kan människor som kommit till Sverige som flyktingar och asylsökande behöva följeslagare ibland. Kanske det handlar om att gå med till Migrationsverket, Socialtjänsten eller vårdcentralen. Det ska förstås inte vara så, men mångas erfarenhet visar att människor från andra länder blir bättre behandlade och löper mindre risk att diskrimineras av svenska myndigheter, bostadsvårdar, sjukvårdsmottagningar o.s.v. om någon svensk person går med dem. Kanske behöver man inte ens säga något, men närvaron gör skillnad. Naturligtvis behöver man ha fått den följeslagares förtroende för uppdraget.

Följeslagare kan också spela stor roll vid exempelvis ett polisingripande för att utvisa en person som håller sig gömd. Enligt en särskild lag (1981:324) finns det möjlighet för kommunfullmäktige att utse så kallade *medborgarvittnen*; d.v.s. en person som närvarar vid polisens arbete för att kunna fungera som ett vittne vid eventuella överträdelser från

myndighetens sida. Följeslagare som fått den utvisningshotades förtroende kan också spela en roll i de här sammanhangen.

Det finns fall när svenskar valt att följeslå människor som utvisas på resan tillbaka till deras ursprungsländer. Det är inte alltid det är möjligt eller tillrådligt (det kan i vissa fall innebära ökad risk för personen i fråga) men kan vara ett tydligt sätt att visa solidaritet.

Många som möter flyktingar, asylsökande och människor med invandrarbakgrund agerar redan nu på olika sätt som följeslagare – man kanske inte använder det ordet men i praktiken så följeslår man människor i olika situationer för att värna om deras rättigheter och visa solidaritet. I efterhand skriver man kanske brev till Migrationsverket eller till tidningens insändarsida om man tycker att saker och ting inte hanterats korrekt. Det är bra och viktigt. Förhoppningen är att detta arbetssätt kan utvecklas och spridas. Sveriges Kristna Råds arbetsgrupp för migrations- och integrationsfrågor diskuterar just nu möjligheterna att utveckla en följeslagarmetodik anpassad för svenska förhållanden. En pilotutbildning planeras till 2009. Håll utkik efter mer information på www.skr.org/migration.

4.8. Inför en utvisning

Även om ens asylansökan blivit prövat i alla instanser känner många asylsökande vid ett slutgiltigt beslut om utvisning att de absolut inte kan eller vill åka tillbaka till det land de flytt från. I utlänningslagen finns det en säkerhetsventil som kallas "verkställighetshinder"; det vill säga hinder som uppkommit för att verkställa utvisningen. Det kan handla om att situationen i det land man flytt från drastiskt förändrats till det sämre. Det kan också handla om att den asylsökande är så sjuk att han eller hon inte är transporterbar. Lagparagrafen kring verkställighetshinder är dock avsedd att bara användas i undantagsfall. Man behöver resonera med juridiskt sakkunniga om verkställighetshinder kan föreligga i ett specifikt fall, t.ex. med någon av juristerna på Rådgivningsbyrån.

Migrationsverket ansvarar för verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning. Om Migrationsverket befarar eller vet att en person med utvisningsbeslut kommer att försöka hålla sig undan överlämnar de ofta verkställighetsärendet till polisen. Personer som ska avvisas eller utvisas kan också bli tagna i förvar; det vill säga hamna på något av Migrationsverkets förvar i Märsta, Gävle, Hofors, Göteborg, Örkelljunga och Malmö fram till utvisningen. Ofta finns det någon präst eller en grupp av frivilliga från Svenska kyrkan som regelbundet besöker förvaret.

Ibland finns det verkställighetshinder eftersom landet man ska utvisas till inte vill ta emot. Då gör svensk polis ofta så kallade "förhandlingsresor" till landet i fråga och försöker på flygplatsen "förhandla in" en utvisad asylsökande.

En del som har fått ett utvisningsbeslut väljer att försöka gömma sig från polisen och myndigheterna. Att leva som gömd är dock mycket psykiskt påfrestande. Ens rättigheter och möjligheter i det svenska samhället är ytterst begränsade. Ibland hamnar människor – och speciellt barn – i en mycket destruktiv situation. Samtidigt kan alternativet att återvända till ursprungslandet vara ännu värre.

I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man "Den enskilda flyktingen behöver i den här situationen realistisk information och personligt stöd för att kunna fatta ett eget och väl övervägt beslut, där den avgörande faktorn skall vara möjligheten att få fram nytt material som kan leda till ett sannolikt positivt beslut. Sakkunnig advokathjälp måste finnas. Kyrkan bör hjälpa dem som kämpar med sådana frågor och försöka lätta den tunga börda som ligger på dem som har blivit ombedda att hjälpa och känner sig kallade att göra det." Här är det viktigt att påpeka att det skett förändringar i utlänningslagstiftningen sedan detta skrevs. Från och med 31 mars 2006 finns det inget som heter "ny ansökan" och det finns inte samma möjligheter som tidigare att efter lagkraftvunnet utvisningsbeslut gömma sig i landet och leta efter nya skäl eller ny bevisning för en ny ansökan. Man kan naturligtvis alltid hoppas på förändrade regelverk eller vänta ut att ens asylansökan blir preskriberad (efter fyra år) och börja om från början. Men fyra år är en mycket lång tid att leva som gömd och oddsen är inte så goda att ens ansökan lyckas då heller.

Det är viktigt att ge realistisk information till den asylsökande och att vara en sund samtalspartner kring vilka olika alternativ som finns och vilka konsekvenser de olika alternativen skulle få. Peter Andersson som är stiftshandläggare för flykting- och integrationsfrågor i Göteborgs stift har i ett vägledningsdokument påmint om: *Att vara samtalspartner kring de här frågorna ställer en rad frågor till oss själva som hjälpare. Vilka konsekvenser får mitt eget förhållningssätt på den asylsökandes val? Vilka förväntningar på stöd väcks? Vilket slags stöd är det överhuvudtaget möjligt att ge? Vilken kommer min roll vara? Vilket stöd finns för detta i mitt eget sammanhang? Vilket stöd eller kontakter kan ges i hemlandet vid ett återvändande?*

Finlands Kristna Råd har i ett ekumeniskt dokument nyligen påmint om traditionen av att ge "kyrkoasyl" till människor som står inför en utvisning. Det handlar om fall då kyrkan bedömer att personens liv är i fara. Kyrkoasyl innebär att man upplåter kyrkorummet som "fristad" och samtidigt informerar myndigheter och media om beslutet. Tanken är att kyrkoasyl ska vara en temporär form av skydd för att få till stånd en ny prövning hos myndigheterna. I relation till svensk utlänningslag kanske det skulle kunna handla om att kräva beslut om verkställighetshinder. I enstaka fall kan det vara aktuellt att vända sig till Europadomstolen för mänskliga rättigheter och kräva att utvisningsbeslutet upphävs. Det krävs dock juridisk kompetens för att avgöra vilka möjligheter som finns. Temporär kyrkoasyl kan annars lätt resultera i ett långvarigt gömmande i kyrkans lokaler. Se vidare i kapitlet "Kyrkan som fristad".

I de fall när återvändandet mest hindras av vetskapen om den ekonomiska misär som väntar har vissa församlingar valt att under en längre period ge ekonomiskt stöd till en familj som återvänder till t.ex. Bosnien istället för att stötta samma familj som gömd i Sverige. Sådana beslut bör också vara väl genomtänkta. Inom Svenska kyrkans internationella biståndsarbete har vi valt att inte arbeta med individuella fadderskap utan med stöd till hela samhällen eftersom det ger bättre resultat som fler människor får del av. När det handlar om familjer som kanske levt länge i Sverige och som man har nära relationer till kan man förstås delvis resonera annorlunda – men frågorna om hur man kan hjälpa på bäst sätt bör hållas levande. Här kan man också vända sig till Svenska kyrkans internationella avdelning och handläggaren för den aktuella regionen för råd. Han eller hon nås via växeln 018-16 95 00.

4.9. Att hjälpa människor som lever gömda

Även gruppen gömda eller "papperslösa" är en väldigt heterogen grupp. Alla har inte varit asylsökande utan en del har kommit hit genom människohandel och andra - speciellt i storstadsregionerna - har självmant tagit sig hit för att hitta arbete. Vissa har inga möjligheter att försörja sig och andra arbetar dygnet runt på olika svartjobb. Andra jobbar "vitt" och betalar skatt men har inget svenskt personnummer. Alla har dock anledning att hålla sig undan för svensk polis eftersom de vistas i landet utan tillstånd; "utan papper".

FN:s mänskliga rättighetskonventioner tillerkänner *alla* människor grundläggande rättigheter. I FN:s internationella konvention för migrantarbetare och deras familjer understryks att grundläggande rättigheter även gäller för "papperslösa" migrantarbetare (och deras familjer) - som t.ex. rätt till vård och skola. Konventionen har dock inte ratificerats av Sverige eller något annat EU-land. Att värna papperslösa människors rättigheter är viktigt. Som det står i Sveriges Kristna Råds ramdokument "Detta vill vi! Kyrkorna och migrationsfrågorna" så är alla människor skapade till Guds avbild och har rätt till ett liv i värdighet.

När vi i kyrkan pratar om att hjälpa gömda menar vi oftast de som ser sig som flyktingar men som fått avslag på sin asylansökan. Om man vill stödja en familj eller person som lever som gömd är det viktigt att inte vara ensam. I vissa fall bildar olika organisationer nätverk kring en gömd familj med en tydlig rollfördelning - t.ex. att släktingar ansvarar för boendet, kyrkan för mat etc. Andra behov kan vara själavård, läkarvård och juridisk hjälp.

Gömda barn har i princip rätt till svensk sjukvård på samma premisser som andra barn men tyvärr är inte alltid bemötandet bra. Angiveri kan också förekomma. Gömda vuxna har rätt till omedelbar vård enligt § 4 i hälso- och sjukvårdslagen - men med eget betalningsansvar. I praktiken görs ofta undantag från regeln om eget betalningsansvar. Styrelsen för Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg har beslutat att erbjuda akut och annan omedelbart nödvändig vård till gömda och andra patienter utan avtal eller försäkring oavsett betalningsförmåga i ögonblicket. Regionala insatser görs för att bereda vård - t.ex. Delta i Malmö, Rosengrenska stiftelsen i Göteborg och Läkare i världen, Ersta och Röda korset i Stockholm. Enligt organisationen PICUM (*Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants*) tillhör Sverige de mest restriktiva länderna i EU vad gäller tillgång till hälso- och sjukvård för papperslösa. Sverige har också kritiserats av FN:s särskilda rapportör om hälsa, Paul Hunt.

En utredning har nyligen föreslagit att barn som efter avslagsbeslut på asylansökan finns kvar i Sverige ("gömda barn") ska ha rätt till skolgång. Denna praxis tillämpas redan i vissa kommuner. Barn som vistas i landet utan papper och som aldrig sökt asyl omfattas dock inte av förslaget. Som tidigare nämnts har Rädda barnen en hjälptelefon för "barn utan papper", se www.utanpapper.nu

4.10. Kyrkan som fristad

En fråga som ofta blir aktuell är om kyrkan kan erbjuda bostad till flyktingar som behöver gömma sig i Sverige. Många pekar på de svårigheter och konflikter som kan uppstå i samband med gömmande i kyrkans lokaler. Det är sällan den bästa lösningen för någon part att under

längre tid upplåta exempelvis pingisrummet till en flyktingfamilj. Men det är bra om en församling har en mental och praktisk beredskap för att i akuta fall exempelvis kunna ta emot en barnfamilj över natten.

I sammanhang där det är naturligt att människor bor och lever kan det fungera bättre. Till exempel upplåter systrarna på Alsike kloster i Uppsala stift i vissa fall klostret som fristad till flyktingar som behöver gömma sig. En tidigare föreståndare för en stiftsgård berättade att "det var naturligt att ta emot flyktingfamiljer precis som vi tog emot ungdomar som hade det struligt och andra som behövde någonstans att ta vägen ett tag".

Det är inte olagligt att i Sverige hjälpa flyktingar som gömmer sig för polisen så länge man inte gör det mot betalning. Undantag gäller dock om personerna man hjälper av SÄPO har bedömts vara en säkerhetsrisk för Sverige.

Ibland hänvisas till att polisen borde respektera "kyrkofrid" och inte leta efter flyktingar i kyrkor och kloster. Även om kyrkofriden inte har någon rättslig ställning i Sverige är det en princip som vi som kyrka bör värna. I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man att "Vi i kyrkan skall agera ansvarsfullt så att kyrkofriden respekteras i samhället och för att denna tradition skall leva vidare". Teologen Bo Nylund som är aktiv i ekumeniska fristadsrörelsen i Uppsala har drivit ett resonemang kring att man skulle kunna se kyrkor och kloster som "Guds ambassader" på jorden och att därför polis och myndigheter inte skulle ha någon rätt att komma in oömbdda. Läs mer i kapitel 2.3. som Bo Nylund har skrivit.

4.11. Möte med människor från andra samfund och religioner

Ytterst få flyktingar och utomnordiska invandrare som kommer till Sverige är lutheraner. Det betyder att flykting- och invandrararbete per definition innebär möte med människor från andra samfund och religioner. Borgågemenskapen har i en konsultation om relationer till andra religioner föreslagit att kyrkorna har en särskild uppgift att arbeta med människor av annan tro när det gäller att hjälpa asylsökande och flyktingar. Som den kyrka som agerar på "historiskt hemmaplan" har vi också ett ansvar att bygga upp goda relationer till de samfund och religioner som byggts upp mycket tack vare invandring till Sverige.

Vi har idag cirka 125 000 praktiserande muslimer i Sverige och även mindre grupper av sikher, buddhister och hinduer. Judiska församlingar har funnits länge i Sverige men har växt i och med invandring. Också det kristna landskapet har förändrats med invandringen. Katolska kyrkan har växt och vi har fått flera ortodoxa kyrkor som ofta är uppdelade efter ursprungsländerna; serbisk-ortodoxa kyrkan, grekisk-ortodoxa kyrkan o.s.v. Dessa kyrkor finns med i det ekumeniska samarbetet inom Sveriges kristna råd. Vi har också fått kyrkor i Sverige som inte finns med i de ekumeniska mötesplatserna t.ex. kongolesiska, burmesiska eller vietnamesiska församlingar. I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man "Vi behöver också arbeta med att bättre inlemma invandrar- och flyktingarbetet i kyrkans liv. Umgänget med andra kyrkor och deras medlemmar skall bli naturligt och ömsesidigt och flyktingarbetet en del av församlingens diakoni".

Det är eftersträvansvärt att etablera relationer med samfund och religiösa grupper som finns representerade på orten. Man kan t.ex. bjuda in för en kopp te med syfte att lära känna varandra. Kanske finns det också viktiga frågor i lokalsamhället som behöver allas insats; t.ex. att nattvandra för att stödja ungdomar på stan. Att bjuda in till dialogmöten eller teologiska samtal är sällan den bästa startpunkten - det kan komma senare.

Det mångreligiösa och mångkulturella mötet är inte alltid enkelt och kompliceras av erfarenheter av rasism och föreställningar om "den andre". Ofta jämför vi vår egen kulturs ideal med andras sämsta praktik. Människor som ständigt bemöts med fördomar p.g.a. sin hudfärg, sitt namn eller sin brytning ger kanske upp sina försök att ta sig in i "svenska sammanhang". Ofta finns det raster av föreställningar om varandra och tidigare kanske dåliga erfarenheter som man måste ta sig förbi för att ett verkligt möte ska komma till stånd.

Det finns också sakfrågor som är svåra - kanske framförallt frågor kring könsroller och sexualitet eftersom de ofta rör vid vår innersta identitet. Synen på exempelvis sex utanför äktenskapet, avkläddhet på offentliga platser, homosexualitet eller skilsmässa väcker starka känslor hos många. Att försöka förstå varandras reaktioner är viktigt, samtidigt som vi behöver kunna analysera både vår egen och andras synsätt ur ett befrielse-teologiskt perspektiv och inte befästa existerande hierarkier och maktstrukturer. Det är också viktigt att minnas att skillnaderna *inom* en etnisk grupp oftast är minst lika stora som *mellan* etniska grupper. Skillnader mellan stad och landsbygd, arbetarklass och medelklass, lågutbildade och högutbildade spelar exempelvis ofta stor roll.

En kulturell praxis som bryter mot mänskliga rättigheter och/eller svensk lagstiftning, exempelvis hedersmord, tvångsäktenskap eller kvinnlig könsstympning, kan aldrig accepteras. Svenskar är inte per automatik bättre på jämställdhet än människor från andra länder - exempelvis misshandlar och dödar svenska män alltför ofta närstående kvinnor. Det handlar inte om att vi ska slå oss för bröstet, men vi ska försvara den jämställdhetslagstiftning och de rättigheter för kvinnor som uppnåtts i Sverige p.g.a. en lång demokratisk tradition och ett starkt folkrörelsearbete.

4.12. Den mångkulturella församlingen

Ibland är det långt till den kyrka eller den religiösa grupp som en flykting eller invandrare tillhör. Inte sällan söker man sig då till Svenska kyrkan när man söker ett heligt rum för individuell bön eller vill delta i gudstjänster och andra samlingar. Svenska kyrkan blir ofta en viktig mötesplats och en möjlighet för människor som flytt att få kontakt med samhället och "vanliga" människor. I biskopsbrevet "De kyrkliga handlingarna i mötet med invandrare" från 1992 skriver man att "Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka. Därför är hennes gudstjänster liksom hennes församlingsverksamhet öppna för alla människor."

Det är eftersträvansvärt att mötet med flyktingar och invandrare i församlingen i största möjliga mån blir ett möte som präglas av jämlikhet och ömsesidighet där man kan mötas som vuxna människor och lära av varandra. Att få känna sig behövd och inte bara objekt för andras välvilja är ett grundläggande mänskligt behov.

Idag ser vi att många med flykting- och invandrarbakgrund hittar sitt andliga hem i Svenska kyrkan och ibland också blir medlemmar. Det viktigt att vara välkomnande och samtidigt inte aktivt värva medlemmar från andra samfund – det som kallas för proselytism. I Biskopsbrevet från 1992 hänvisar man till Kyrkornas Världsråds rekommendationer angående proselytism: "Vi erkänner den vuxna människans rätt att byta kyrkotillhörighet om hon blir övertygad om att det är Guds vilja... Vi tar avstånd från varje kyrklig åtgärd varigenom man erbjuder en person materiella eller sociala fördelar för att påverka hans kyrkotillhörighet eller utövar otillbörligt tryck på människor i tider av hjälplöshet eller nöd... Tillbörlig själavård bör utövas innan någon mottages som medlem i en kyrka, om han redan som medlem i en annan kyrka står under dess disciplin... Direkt samråd bör ske mellan de berörda kyrkorna närhelst en medlem av en kyrka önskar bli medlem i en annan." I mötet med människor av en annan religion säger biskopsbrevet att "Den som visar intresse för den kristna trons innehåll bör inbjudas till öppna trossamtal. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas åt frågor som gäller, vad det innebär att leva som kristen i Sverige och vilka konsekvenser den kristna tron kan få om vederbörande återvänder till sitt ursprungliga hemland och dess religiösa miljö."

I "Charta Ecumenica - riktlinjer för det växande samarbetet mellan kyrkor i Europa" som 2001 antogs av den Europeiska kyrkokonferensen och dess katolska motsvarighet i Europa (De Europeiska Biskopskonferensernas Råd) står det: "Vi förbinder oss att tillerkänna varje människa friheten att utifrån sitt eget samvete välja religiös och kyrklig tillhörighet." Charta Ecumenica går att beställa från Sveriges Kristna Råd, www.skr.org.

Biskopsbrevet från 1992 avråder från att döpa asylsökande om dopet vid en utvisning till ursprungslandet kan bli problematiskt för den enskilde. Man är också rädd att dopet ska användas som påtryckning i ett asylärende. Det är värt att minnas att detta skrevs i en kontext där man inte förutsåg att människor kanske skulle leva gömda eller papperslösa i många år i Sverige. Det är utifrån dagens situation ifrågasättbart om Svenska kyrkan inför ett dop ska lägga avgörande vikt vid personens juridiska status i Sverige. Ett dop har idag heller ingen avgörande betydelse för utgången av en asylansökan. Som tidigare nämnts har Biskopsmötet beslutat att påbörja arbetet med ett nytt biskopsbrev för de här frågeställningarna.

Idag har varannan person som söker medlemskap i Svenska kyrkan utländsk bakgrund. Det firas i Svenska kyrkans församlingar gudstjänster på tigrinja, spanska, arabiska och många andra språk – inte minst finska, samiska och teckenspråk som är officiella minoritetsspråk i Svenska kyrkan. Många gudstjänster är också flerspråkiga till sin karaktär. Evangeliet läses både på arabiska och svenska, sånger sjungs på olika språk och traditioner från andra länder kommer in i vårt gudstjänstliv. I andra församlingar finns det mycket motstånd mot sådana förändringar och tröskeln är hög för flyktingar och invandrade att komma in i församlingsgemenskapen. Men om Svenska kyrkans församlingar på ett trovärdigt sätt ska kunna arbeta med integrationsfrågor i samhället är gudstjänsterna, barn- och ungdomsarbetet, musikverksamhet och andra församlingsbärande verksamheter centrala. De måste kunna rymma församlingens mångfald. Visst är det bra ibland med specialgudstjänster på olika språk men det är eftersträvansvärt att vi kan mötas och fira gudstjänst tillsammans bortom språkbarriärerna. Projektet "Gudstjänst i mångfald" som mynnade ut i rapporten "Lika olika som andra" vittnar om hur man som församling kan arbeta för ett mer inkluderande gudstjänstliv.

Riksidrottsförbundet har i en undersökning kommit fram till att ungdomar med utländsk bakgrund lika ofta som ungdomar med helsvensk bakgrund vill bli ledare men att ungdomar med utländsk bakgrund i mycket lägre grad tillfrågas. Vi kan fråga oss om det finns ett liknande mönster i Svenska kyrkans församlingar. Vilka ungdomar är det vi ser och bekräftar, utmanar med nya uppgifter och uppmuntrar till att läsa kyrkliga utbildningar?

Våren 2006 arrangerade Svenska kyrkan ett "mångkultursymposium" och utifrån symposiet kom fyra utmaningar som handlar om identitet, makt, delaktighet och gränsöverskridande. Där står bl.a. "Om församlingen ska kunna vara en plats där vi möts som jämlika, myndiga människor så förutsätter det att vi alla har möjlighet att delta och påverka. Annars kommer det alltid att kännas både viktigare och bekvämare att mötas separat. Så länge svarta är diskriminerade i samhället och i kyrkan kommer det att behövas tillfällen där bara svarta möts. Så länge det sverigefinska arbetet inte fullt ut ses som en del av Svenska kyrkan kommer sverigefinländarna helst att hålla sig för sig själva. Mångkultur och integration är bara möjligt om vi kan mötas som jämlikar." Utmaningarna finns samlade i en liten folder som går att beställa från Svenska kyrkans informationsservice, telefon 018-16 96 00 eller e-post info@svenskakyrkan.se

I den sista utmaningen som handlar om gränsöverskridande ställs frågan om det finns gränser som vi inte vill, vågar eller kan överskrida. När blir kristen tro inte längre kristen tro, när blir budskapet urvattnat och vår vittnesbörd grumlig? Det gäller att utveckla något slags av kompass för att hålla kurs i arbetet. Prästen Annika Wirén använder sig i boken "Jesus i Rinkeby" av tre kriterier när hon prövar giltigheten i Svenska kyrkans lokala arbete i Rinkeby. Det första är att det inte uppenbart skall strida mot kyrkoordningen eller mot svenskkyrklig tradition (konfessionskriterium). Det andra att det skall stärka människor och göra livet bättre för dem (pragmatiskt kriterium). Det tredje är att det skall finna inspiration i och givetvis inte strida mot bärande element i evangelierna och Jesus sätt att möta människor (kristocentriskt kriterium). Detta är en enkel modell som ändå kan hjälpa en att hålla sig på rätt kurs i ett mångkulturellt eller interkulturellt arbete.

Prästen Marika Palmdahl diskuterar i sin prästmötesavhandling "Det nya landet - kristen och muslimsk dialog som utmaning och möjlighet" olika pastorala situationer som kan uppkomma i en mångkulturell och mångreligiös kontext, t.ex. förfrågningar om bröllop eller begravningar när en svenskkyrklig ritual kombineras med en ritual från ett annat kristet samfund eller en annan religion. Biskopsbrevet från 1992 ger vissa riktlinjer - som att två personer med olika religion som vill gifta sig bör ingå borgerlig vigsel men att prästen kan erbjuda kyrklig välsignelse. Men många situationer är unika och kräver att man kan göra en teologiskt förankrad (och ofta snabb) bedömning där man också tar pastoral hänsyn. Annika Wiréns tre kriterier är ett bra verktyg men det behövs ytterligare reflektion kring de här frågeställningarna. Att processen mot ett nytt biskopsbrev har inletts bådär gott.

4.13. Svenska kyrkan - mångkulturell arbetsplats

Kyrkoordningen säger att anställda i Svenska kyrkan ska vara medlemmar i Svenska kyrkan, men att undantag kan göras. Diskrimineringsombudsmannen (DO) avvisar generella medlemskrav och menar att sådana krav måste motiveras från fall till fall.

Församlingsförbundet, Kyrkostyrelsen och DO har enats om en kompromiss eller överenskommelse som innebär att det är upp till varje församling (varje arbetsgivare) att avgöra om det finns särskilda skäl att frånga kravet på medlemskap. Det går att läsa mer om överenskommelsen i skriften "Anställning och krav på medlemskap i Svenska kyrkan" som tagits fram i samråd mellan. Den finns tillgänglig att beställa eller ladda ner från www.forsamlingsforbundet.se

Oavsett hur vi ställer oss i medlemskravsdiskussionen så kan vi ställa oss frågan vilket ansvar Svenska kyrkan som en stor arbetsgivare i Sverige har för att bryta segregering och utanförskap på arbetsmarknaden. Det finns goda exempel på församlingar som anstränger sig på det här området. I Spånga församling anställer man på somrarna ungdomar från både "det svenska" Spånga och det mångkulturella Rinkeby som värddar i vägkyrkan - något som har visat sig fungera mycket bra som integrationsprojekt och varit berikande för församlingen. Lis Eriksson som är församlingspedagog i församlingen menar att det handlar om att "stava folkkyrka på ett nytt sätt". Kanske är detta något som fler församlingar skulle kunna göra?

Några stift i Svenska kyrkan finns med i projektet "Integration i praktik" som drog igång hösten 2007 och har sin hemvist i Märsta pastorat i Uppsala stift. Tanken är att utveckla modeller för praktikplatser i Svenska kyrkans församlingar. Idén kommer från stiftshandläggare för flykting- och integrationsfrågor som en konkret uppföljning på "Påskuppropet" och den tillfälliga lagen som ledde till att många gömda fick en ny chans till uppehållstillstånd i Sverige. Mer information om projektet kan du få från projektledare Peter Lööv, peter.loov@svenskakyrkan.se eller genom att klicka dig fram till projektet på hemsidan www.svenskakyrkan.se/krus.

5. Fallgropar

5.1. Avsaknad av handledning och stöd

I många församlingar går enskilda medarbetare i väggen i sitt engagemang för flyktingar och de blir inte alltid uppbackade av sitt arbetslag. Det är därför väldigt viktigt att fortfarande lyfta fram det som skrevs i Svenska kyrkans policydokument 1993: "Kyrkan måste ta ansvar för de anställda och frivilliga som engagerar sig för flyktingar så att de får stöd och handledning i sitt arbete och får känna att deras insats är en naturlig del av kyrkans liv och vittnesbörd." Stöd från församlingsledningen betyder oerhört mycket. Att känna att hela församlingen bär arbetet gemensamt och att man kan få stöd från både ledning och kollegor är A och O. Möjligheter till handledning i arbetet är en förutsättning. Oavsett om man är anställd eller frivillig är det väldigt viktigt att understryka vikten av att inte arbeta ensam med att stödja flyktingar och asylsökande.

5.2. Ta sig vatten över huvudet

Många som arbetar med flyktingar och asylsökande i Svenska kyrkan ställer orimliga krav på sig själva och kommer i obalans vad gäller relationen mellan arbete, fritid och vila. Det är lätt att förstå att det kan bli så eftersom man möter människor som ibland är i desperata situationer och inte har någon annan att vända sig till. Människor som bär med sig traumatiska upplevelser. Människor som i Sverige hotas av utvisningsbeslut eller att polisen kan komma när som helst för att verkställa en avvisning. Ofta kan vi själva inte förutse hur vi kommer att reagera på att arbeta med traumatiserade människor. Så länge vi kan hjälpa känns det ofta bra men när vi känner oss otillräckliga och när de vi hjälper börjar ställa krav på oss så blir vi ofta dränerade på energi.

Det är viktigt att minnas det som skrevs i biskopsbrevet om kyrkans ämbete (1990): "Av kyrkans ämbetsbärare krävs och förväntas trohet mot uppdraget. (...) En del av denna trohet är också att biskopar, präster och diakoner rätt disponerar sina krafter och övriga resurser. Det i sin tur innebär att de inte endast har rätten utan även skyldigheten att söka den fysiska och psykiska vila och rekreation som sätter dem i stånd att helhjärtat fullgöra sitt uppdrag."

Alla som tagit sig an viktiga men krävande uppgifter har ett ansvar att hushålla med sin ork och energi. Viktiga varningssignaler på att man arbetar för mycket med något som kan liknas katastrofarbete är t.ex. muskelvärk, mag- tarmbesvär, minnesproblem, nedsatt uppmärksamhet, rigiditet i tänkandet, vrede, nedstämdhet och överaktivitet. Det finns risk att som hjälpare drabbas av så kallat sekundärt trauma.

Det är viktigt att tänka över vad man tar på sig och att förstå att förr eller senare måste man lära sig att säga nej eller att avgränsa sitt uppdrag på ett tydligt sätt. Regelbunden motion och att göra kreativa saker är för många välgörande inför känslan att vara otillräcklig och att möta uppgifter som känns övermäktiga. Inte minst är det viktigt att ta tid för sin familj och sina vänner. Annars är det svårt att orka i längden.

5.3. *Ta över människors lidande*

Det finns också de som nästan tar över andra människors lidande. Ibland kan vi när vi arbetar med människor som mår dåligt och är väldigt olyckligt lottade få skuldkänslor för att vi själva har det så bra, och nästan skämmas när vi har roligt. Det är som om det vore heroiskt att gå runt och lida med människor dagarna i ända. Nog finns det tillfällen när vi behöver gråta tillsammans, det är inte det som är poängen. Poängen är att världen faktiskt inte blir bättre av ännu en olycklig människa. Någon har sagt "Fråga inte vad världen behöver men fråga efter vad som får ditt hjärta att sjunga. För vad världen behöver är människor med hjärtan som sjunger." Visst behövs det mer än så kan vi tycka, men talesättet rymmer ändå en viktig sanning; det är viktigt att bevara sin livsglädje och förmåga att njuta av livet. Inte minst flyktingar och asylsökande behöver möta livsglada människor som kan skratta och vara en sinnebild av att det är möjligt att må bra och ha ett glädjefyllt liv.

5.4. *Omyndigförklara människor*

"Vad händer med mig när jag möter utsatthet, splittring och mångfald? Kan jag träna mig i att vara närvarande, att se människor som subjekt och inte objekt? Hur undviker jag att »hjälp» blir ett sätt att utöva makt? När kyrkoarbetaren menar sig ha kunskap om ett område, kunskap om hur människor har det, vilka problem och behov de har, liksom lösningen på deras problem, är risken för övergrepp stor. Detta kan leda till att människor passiviseras och fråntas den kraft och förmåga de själv har att ta ansvar för sina liv." Så skriver diakonerna Kristina Björklund, Christina Sandahl & Håkan Stenow i boken *Att utsätta sig för utsatthet*.

I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man "Det är också viktigt att se, när en hjälpinsats inte längre är nödvändig, när människor står på egna ben och inte behöver andras omsorger. Det finns tider och tillfällen när hjälpen är nödvändig, men det skall förhoppningsvis inte vara så alltid."

I Luleå stift berättade arbetsgruppen att asylsökande på små orter nästan kan bli ihjälkramade av alla som vill hjälpa dem och ta hand om dem. Det är viktigt att inte skapa beroendesituationer eller att omyndigförklara människor. Vi pratar ofta om "empowerment" i vårt internationella bistånd – men hur ser det ut vad gäller möten med utsatta människor i vårt eget land?

Martin Buber har skrivit att det verkliga, jämlika mötet mellan två människor innebär att ingen är objekt för den andras erfarenhet. Båda är subjekt som är med och i mötet skapar varandra. Det förhållningssättet är viktigt att bära med sig speciellt i mötet med utsatta människor.

5.5. *Besvikelse*

När man arbetar med flyktingar och asylsökande är det lätt att bli besviken. Besviken på myndigheter, på beslut, på andra som inte gör lika mycket som man gör själv, på sig själv, på massmedia, på flyktingen själv. Många asylsökande får avslagsbeslut och det är det viktigt att ha en psykologisk beredskap för. Ibland har den asylsökande korrigerat sin historia – också i

samtalen med dig. Det är egentligen inte så konstigt att människor i en desperat situation utan facit om vad det är för argument som är viktiga ibland korrigerar sin historia. Ibland har man berättat en falsk historia så många gånger att man inte längre vet vad som är sant och vad som är falskt. Många bär med sig traumatiserade upplevelser som ytterligare förvirrar bilden av vad som egentligen hände. "Det är inte vår uppgift att aldrig bli lurade" säger KG Hammar i boken "*Välgrundad fruktan*" av David Qviström. Men det är viktigt att ha en beredskap för att möta sin egen och andras besvikelse.

5.6. Projicering

Det är inte helt ovanligt att man som hjälpare projicerar sin besvikelse och frustration på handläggare vid Migrationsverket och andra individer som representerar ansvariga myndigheter. I Svenska kyrkans policydokument från 1993 skriver man "En förutsättning för framgångsrikt samarbete är god kunskap om myndigheters arbetsvillkor, öppenhet mot de anställda, beredskap att stödja dem och ge dem ett erkännande för deras arbete." Samtidigt är det förstås rätt att protestera när handläggare inte gör sitt jobb...

Frustrationen och ilskan riktar sig ibland mot politiker istället för myndigheter vilket på ett sätt är mer berättigat. Men det är oerhört viktigt att vi som kristna kan skilja på sak och person och aldrig demoniserar människor eller deltar i någon häxjakt.

5.7. Avtrubning

Ett annat fenomen som man kan råka ut för när man arbetat länge med flyktingar och asylsökande är att ingen historia längre berör en. Det är ett slags försvar men vittnar också om en avtrubning som man bör vara vaksam på.

6. Resurser

6.1. Stiftskanslier och kyrkokansliet

Ditt eget stiftskansli har i de flesta fall en handläggare som samordnar flykting- och integrationsfrågor. Han eller hon kan säkert hjälpa till med goda råd och tips och ordnar kanske också nätverksträffar eller inspirationsdagar. Vissa stift har också kollektfonder för flyktingarbete.

Kyrkokansliet har en handläggare för flykting- och integrationsfrågor, för närvarande Kristina Hellqvist. Du är välkommen att sätta upp dig på en sändlista för att få hennes nyhetsbrev kring de här frågorna. Nyhetsbrevet kommer ungefär en gång i månaden. Du är också välkommen att kontakta henne för frågor och funderingar. Du når henne via telefon 018-16 95 86 eller e-post kristina.hellqvist@svenskakyrkan.se.

6.2. Kurser

Sveriges Kristna Råds arbetsgrupp för migrations- och integrationsfrågor ordnar sedan några år tillbaka kurser kring flyktingfrågor, asyltagstiftning, integrationsfrågor och förhållningssätt som hjälpare m.m. Se www.skr.org/migration för aktuella kurser. Utbildningssatsningen stöds av Europeiska flyktingfonden. Andra organisationer ordnar ibland kurser som är öppna för alla - t.ex. FARR, Röda korset eller Amnesty. Konsultera deras hemsidor för mer information.

6.3. Användbara hemsidor

Rådgivningsbyråns hemsida www.sweref.org

Sveriges kristna råds arbetsgrupp för migrations- och integrationsfrågor www.skr.org/migration

Barn i väntan www.biv.nu

Rädda barnens projekt för barn utan papper www.utanpapper.nu

Flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråds hemsida www.farr.se

Amnestys hemsida www.amnesty.se

Röda korsets hemsida www.redcross.se

Migrationsverkets hemsida www.migrationsverket.se

Migrationsverkets landinformation www.migrationsverket.se/lifos

Nationella temagruppen asyls hemsida www.temaasyl.se

Regeringens hemsida om mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.gov.se

FN:s flyktingkommissarie www.unhcr.se eller www.unhcr.org

CCME - Churches Commission for Migrants in Europe www.ccme.be

PICUM - Platform for International Co-operation on Undocumented Migrants www.picum.org

ECRE - European Council of Refugees and Exiles www.ecre.org

FIACAT - International Federation of Action by Christians for the Abolition of Torture www.fiacat.org

EXODUS – europeiskt nätverk som fokuserar på situationen på förvar och flygplatser
www.exodus-network.org

6.4. Litteraturtips

Kajsa Ahlstrand (2005): *Vägar – en öppen religionsdialog*, utgiven av Verbum, www.verbum.se. Kajsa Ahlstrand är teolog och forskare som länge arbetat med religionsdialog. I denna korta bok ger hon bra verktyg och vägvisare för att våga möta människor med annan tro.

Maria Bexelius (2001): *Kvinnor på flykt: en analys av svensk asylpolitik ur ett genusperspektiv 1997-2000*, utgiven av Rådgivningsbyrån för Asylsökande och Flyktingar och kan beställas från info@books-on-demand.com

Kristina Björklund, Christina Sandahl & Håkan Stenow (2004): *Att utsätta sig för utsatthet*, utgiven av förlaget Arcus, www.arcusforlag.se, e-post order@arcusforlag.se. En bok som bl.a. beskriver metoden *exposure*.

Alte Dyregrov (1992): *Katastrofpsykologi*, utgiven av Studentlitteratur. Ger en bra förståelse för krisförlopp och hur man som hjälpare påverkas av att möta människor i kris.

Mohammad Fazlhashemi, Cecilia Englund, m.fl (2007): *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige. Rapporter och delstudier om anitsemittism, antiziganism och islamofobi 2006*, Integrationsverkets rapportserie 2007/3. Kan laddas ner från Mångkulturellt Centrums hemsida, www.mkc.botkyrka.se (här finns det sedan i juni 2007 nedlagda Integrationsverkets rapporter samlade)

Hans Furustig & Gunnar Sjöstedt (2000): *Strategisk omvärldsanalys*, utgiven av Studentlitteratur. En bra introduktion till omvärldsanalyarbete.

Lasse Granestrand (2007): *I Sveriges väntrum. Om pressade politiker, flyktingar och ett land i förvandling*, Nordstedts. DN-journalist som länge bevakat flyktingpolitiken granskar journalister, debattörer och makthavare.

Christina Johansson (2005): *Välkomna till Sverige? Svenska migrationspolitiska diskurser under 1900-talets andra hälft*, Bokbox förlag. Avhandling som visar hur migranter kategoriseras i nationella grupper och att vissa grupper pekats ut som "svårintegrerade" och hemmahörande någon annanstans än i Sverige.

Ingemar Karlsson (2007): *Vårt arabiska arv*, SNS förlag. Kort (knappt 90 sidor) exposé över något av den betydelse muslimsk och arabisk kultur har haft för europeisk kultur och samhällsutveckling

Paul Lappalainen (2005): *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige*, SOU 2005:56, kan beställas från Fritzes kundtjänst, telefon 08-690 91 90, order.fritzes@nj.se eller laddas ner från <http://www.regeringen.se/sb/d/5073/a/46188> Utredningen gör en kartläggning av

etnisk och religiös diskriminering inom t.ex. polis, rättsväsende, skola, arbetsmarknad, bostadsmarknad och socialtjänst och ger förslag på åtgärder.

Eva Norström (2004): *I väntan på asyl – retorik och praktik i svensk flyktingpolitik*, Borea Bokförlag, info@borea.nu. Boken är en avhandling i etnologi och försöker förstå olika element som påverkar hur asylprocessen fungerar hos myndigheterna.

Marika Palmdahl (2005): *Det nya landet – kristen och muslimsk dialog som utmaning och möjlighet*, Arcus förlag och Göteborgs stift, www.arcusforlag.se. Marika Palmdahl är präst i Svenska kyrkan i Göteborg och berättar i den här boken om tillvägagångssätt, glädjeämnen och frustrationer i det lokala religionsdialogarbetet.

David Qviström (red) (2005): *Välgrundad fruktan – om asyl, amnesti och rätten till trygghet*, Kyrkans tidning och Cordia förlag, www.cordia.se. David Qviström, journalist på Kyrkans tidning, har skrivit (mestadels själv) en spännande bok om Påskuppropet och svensk och europeisk asylpolitik.

Sanna Vestin (2002 och 2006): *Flyktingboken; från Duvemåla till Fort Europa och Flyktingfällan* utgivna av Ordfront www.ordfront.se. Sanna Vestin är journalist och författare som under lång tid engagerat sig i flyktingfrågor. Båda böckerna är oerhört informativa och välskrivna.

Annika Wirén (2004): *Jesus från Rinkeby – tankar kring en lokal pastoralteologi*, Svenska Kyrkan/Spånga församling. Kan beställas från församlingen. Annika Wirén är präst i Svenska kyrkan och i den här boken utgår hon från sina praktiska erfarenheter i Rinkeby för att staka ut riktlinjer för det pastorala arbetet i en mångkulturell miljö.

Per Wirtén (2002): *Europas ansikte. Rasdiskriminering eller mångkultur*, Nordstedts. En debattbok med europeiska perspektiv om flyktingpolitik, integration och rasism.

Hanna Sofia Öberg (2007): *Glömda. Rapport från en svensk flyktingförläggning*, Pocky. En reportagebok av vardagen för asylsökande. Författaren bodde på flyktingförläggningen i Hultsfred under ett år.

7. Några ord på vägen

Men sedan kom jag åter att tänka på människorna!
Sedan kom jag åter, i min djupa bedrövelse, att plötsligt minnas människorna och greps av lycka,
Blev till mig av glädje,
Tänkte på deras hår, ansikten, själar och drömmar och att de alla,
Precis som jag,
I likhet med dig,
Så som vi,
Levde i städer som dessa,
I denna tid och inte i det förflutna
Utan här och nu,
Klockan tre,
Idag!
Och jag begrundade allt de gjorde i denna stund, överallt,
I Katmandu och Berlin,
I Bhopal och Tibet,
Kokade vatten, grälade, mindes och slogs,
Försökte lösa egendomliga matematiska problem, skrattade och öppnade brev,
Grät över något de hört eller gjort, bakade bröd, stämde pianon, kräktes och dog,
Och vid åsynen av de enklaste små ting brast jag själv i gråt,
Men inte av förtviolan,
Inte av bedrövelse, nej,
Snarare av tacksamhet över att vi alla ändå är som ett och mycket lika.
Förenade alla, i den mänsklighet av vilken vi,
Alla,
Är en oersättlig ringa del och
Dödliga alla (men skrämda av detta).
Alla med lidandet gemensamt,
Himlen över oss och jorden fylld med döda inunder oss.
Och alla lika märkligt skapade med händer och lungor,
Det ena med det andra,
Alla produkter av ämnen såsom syre och kött,
Såsom jord,
Och alla styrda av känslor som plågar oss och
Alla lika sammansatta,
Men därefter åter lika splittrade och rädda,
Alla förtappade,
Hänvisade till att leva och lida,
Alla många, mycket små och
Stundtals, som nu,
Som jag och du,
Djupt bedrövade men likväl,
Förundrade över
Allt vi ändå är och har.

Ur *Deliria* av Mare Kandre, publicerad i *Stora boken om kristen tro*.